RAZVOJ RURALNOG TURIZMA IMOTSKE KRAJINE

Šabić, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:878066

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

REFST - Repository of Economics faculty in Split

zir.nsk.hr

UNIVERSITY OF SPLIT

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

RAZVOJ RURALNOG TURIZMA IMOTSKE KRAJINE

Mentor: **Student:**

Doc. dr. sc. Ljudevit Pranić **Marija Šabić**

Split, lipanj, 2017.

SADRŽAJ:

1. UVOD 3

1.1. Definicija problema istraživanja 3

1.2. Cilj rada 3

1.3. Materijali rada 4

1.4. Struktura rada 4

2. POJMOVNO ODREĐENJE RURALNOG TURIZMA 5

2.1. Povijesni razvoj turizma u svijetu 5

2.1.1. Predturistička epoha 5

2.1.2. Turistička epoha 6

2.1.3. Počeci organiziranog turizma 6

2.1.4. Suvremeni turizam 7

2.2. Pojmovno određenje turističkih resursa i njihova struktura 7

2.3. Pojmovno određenje ruralnog turizma 10

2.4. Razvoj ruralnog turizma u RH 13

3. OSNOVNE ZNAČAJKE IMOTSKE KRAJINE 15

3.1. Ime i smješta 15

3.2. Stanovništvo 16

3.3. Povijest krajine 17

3.3.1. Prvi tragovi naseljenosti 17

3.3.2. Oblikovanje Imotske županije 18

3.3.3. Od osmanlijske vlasti do oslobođenja 19

4. ANALIZA RESURSA IMOTSKE KRAJINE 20

4.1. Prirodne atrakcije 20

4.1.1. Geološke značajke 20

4.1.2. Klima i vegetacija 22

4.1.3. Vode 23
4.2. Kulturno – povijesne atrakcije 28
4.2.1. Kulturno – povijesna baština 29
4.2.2. Kulturne i vjerske ustanove 31
4.2.3. Manifestacije i događaji 33
4.2.4. Kultura života i rada 35
4.3. Ostali izravni turistički resursi 37
4.3.1. Turističko – ugostiteljski objekti 37
4.3.2. Turistička organizacija 39
4.3.3. Turističke agencije 40
4.3.4. Turističke informacije i promidžbeni materijali 41
4.3.5. Turistička educiranog lokalnog stanovništva 41
4.4. Neizravni turistički resursi 42
4.5. Sadašnje stanje i potencijal razvoja ruralnog turizma Imotske krajine 43
5. ZAKLJUČAK 45
LITERATURA 46
POPIS SLIKA 48
POPIS TABLICA 48
SAŽETAK 49
SUMMARY 49

1. UVOD

1.1. Definicija problema istraživanja

Imotska krajina je zemljopisno područje u Dalmatinskoj Zagori koje se nalazi istočno od Sinjske i Omiške krajine, a zapadno od Vrgoračke krajine. Smještena je na sjeveroistočnom dijelu splitsko-dalmatinske županije u zaleđu masiva Biokove, koje ju ujedno dijeli od primorja[1]. Taj kraj poznat je po svojoj tradiciji i kulturi, a posljednjih nekoliko godina na području Dalmatinske zagore profilirao se kao nova turistička destinacija. U početku je imao vrlo ograničenu turističku ponudu, a danas je zamjetan njegov turistički uzlet.

Razvoju Imotske krajine kao turističke destinacije svakako su pridonijele prirodne, graditeljske, gastronomske i povijesne atrakcije mjesta ali i puno bolja prometna povezanost. Sat vremena vožnje automobilom udaljen je od Međugorja i Mostara u susjednoj Bosni i Hercegovini, sat vremena od povijesnog Splita, a zahvaljujući tunelu Sv. Ilija, samo pola sata od Makarske i ostalih mjesta makarske rivijere[2]. Upravo ta prometa povezanost Imotski i Imotsku krajinu čini idealnom destinacijom za putovanje i odmor, a sve to potvrđuju i brojke. Prema podacima TZ grada Imotskog i sustava e-visitor, tijekom 2016. godine u 112 smještajnih objekata boravio nešto više od 5 000 gostiju, a ostvareno je oko 47 000 noćenja, što predstavlja porast od 150% u odnosu na rekordnu 2015. godinu.

Kada se govori o razvoju ruralnog turizma, Imotska krajina ima veliki potencijal i bogatstvo za njegov uspjeh. Osim prirodnih i kulturnih ljepota, nudi raznolikost smještajnih kapaciteta, kompletan doživljaj mjesta, života i tradicije kako bi se potencijalni turist osjećao kao dio zajednice. Svojim posjetiteljima nudi sve ono što moderan i ubrzan način života današnjeg čovjeka traži, a to su: mir, čist okoliš, zdrava hrana, fizička aktivnost i boravak u prirodi.

1.2. Cilj rada

U okviru predstavljene problematike istraživanja oblikovalo se nekoliko ciljeva rada:

- prikazati stanje i mogućnosti ruralnog turizma na području Imotske krajine
- analiza ruralne turističke ponude i njen utjecaj na lokalnoj razini
- utvrditi probleme i prepreke koje stoje na putu još uspješnijem razvoju turizma mjesta

[1] Dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Imotska_krajina
[2] Službena stranica TZ Imotski, dostupno na: http://www.tz-imotski.hr/index.php/imotski

1.3. Materijali rada

U istraživanju ruralnog turizma Imotske krajine korišteno je nekoliko izvora podataka. To su, prvenstveno, sekundarno prikupljeni podaci koji uključuju različite web stranice i dostupnu stručnu i znanstvenu literaturu. Također, jedan od izvora prikupljenih podataka i informacija proizašao je iz razgovora sa lokalnim stanovništvom.

1.4. Struktura rada

Završni rad podijeljen je 5 na međusobno povezanih poglavlja.

U prvom, uvodnom poglavlju, definiran je problem istraživanja i navedeni su ciljevi rada. Također, tu su nabrojani materijali koji su korišteni pri njegovoj izradi, a ukratko je prikazan i sadržaj samog rada.

Drugi dio rada predstavlja kratak osvrt na razvoj turizma u svijetu i navodi najvažnije karakteristike svake turističke etape. Nadalje, isti uključuje pojmovno određivanja turističkih resursa i ruralnog turizma. Kao selektivni oblik turizma, ruralni turizam sastoji se od niza aktivnosti koji su slikovito prikazani u ovom dijelu rada. Također, tu je objašnjeno kako se i kada ruralni turizam počeo razvijati u Republici Hrvatskoj.

Treći dio rada odnosi se na Imotsku krajinu i njene najznačajnije karakteristike. Također, slikovito će se prikazati teritorijalna podijeljenost Imotske krajine na općine. Tu će biti prikazan i trend kretanja stanovništva posljednjih nekoliko godina, ali i prosječna starost stanovništva.

Sljedeće poglavlje obradit će analizu resursa Imotske krajine. Resursi će se klasificirati na temeljne turističke resurse, ostale izravne i neizravne turističke resurse. Navesti će se najvažniji resursi koje posjeduje područje Imotske krajine u svakoj pojedinačnoj kategoriji. Osvrnuti će se i na trenutno stanje ruralnog turizma krajine, kao i njegov potencijal razvoja u budućnosti.

Peto poglavlje sadrži glavne zaključke na temu ruralnog turizma Imotske krajine. Nakon zaključka prikazati će se korištena literatura, detaljan pregled slika i tablica korištenih prilikom pisanja završnog rada. Također, tu se nalazi i kratki sažetak rada na hrvatskom i engleskom jeziku koji će opisati predmet istraživanja rada i njegove glavne rezultate.

2. POJMOVNO ODREĐENJE RURALNOG TURIZMA

2.1. Povijesni razvoj turizma u svijetu

2.1.1. Predturistička epoha

Čovjek je od samih početaka svoje povijesti putovao, a ta putovanja su uglavnom bila potaknuta egzistencijalnim problemima, boljim uvjetima za prehranjivanjem ili ratnim stanjem. Neki teoretičari tvrde da se turizam počeo razvijati u trenutku kada je čovječanstvo doseglo određeni stupanj civilizacije i razvoja, odnosno kada je čovjek počeo živjeti u organiziranim zajednicama, što se poklapa sa pojavom novca i razvojem trgovine oko 4000 g.p.n.e. za što su zaslužni Sumerani (Babilon)[3]. Tada su se pojavila putovanja koja su potaknuta trgovinom, željom za stjecanjem novih znanja, kulturnim potrebama i zdravstvenim razlozima. Već u antičkom dobu pojavljuju se putovanja iz zadovoljstva.

Razvoj putovanja zaustavljen je propašću Zapadnog Rimskog carstva 476. godine i tada su putovali samo najhrabriji jer su ceste bile uočiste razbojnika i skitnica[4]. U 12. stoljeću ponovno se koriste kočije za putovanja, a putuju propovjednici, vitezovi i pustolovi. Masovnija putovanja u srednjem vijeku potaknuta su od strane Crkve koja organizira hodočašća vjernika u svetišta diljem svijet, a prvo i najpoznatije je Santa Maria de Compostella u Španjolskoj.

Razdoblje humanizma i reneseanse dovelo je do procvata kulturnog i duhovnog stvaralaštva, a u Europi je došlo do putovanja intelektualne elite. Kasnije, sredinom 16. pa sve do sredine 19. stoljeća putuju mladi pripadnici plemstva, aristokracije i bogatih trgovaca, a poznata su pod nazivom „Grand Tour of Europe“, koja su dio njihova školovanja i obrazovanja. Putovanja su trajala od 2-4 godine, a odvijala su se na području zemalja Mediterana. Ova putovanja nazivamo pretečom pravih turističkih putovanja, a u to doba još nisu postojali osnovni preduvjeti za razvoj i nastanak turizma u pravom smislu riječi.

Dakle, ono što karakterizira tzv. predturističku epohu su prije svega pojedinačna i neorganizirana putovanja, a putnici su uglavnom pripadnici bogate aristokracije, pasivan odnos putnika i ambijenta zbog malog broja putnika koji ne mogu utjecati na prostor u kojem borave, pasivna uloga države i nepostojanje osnovnih faktora turizma.

[3] Petrić L. (2013/2014): Uvod u turizam, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str. 5
[4] Petrić L. (2013/2014): Uvod u turizam, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str. 7

2.1.2. Turistička epoha

Turistička epoha je razdoblje koje počinje sredinom 19. st., a dijeli se na nekoliko razdoblja[5]:

Razdoblje od 1845.-1875. godine - karakteriziraju ga turistička putovanja aristokracije, posjet banjama, lječilištima i kulturnim centrima.

Razdoblje od 1875.-1910. godine - u turistička putovanja uključuje se i buržoazija (pojavljuju se prva turistička mjesta i kapital se počinje interesirati za rastući fenomen turizma).

Razdoblje nakon 1910. godine - u turistička putovanja se uključuju i obični slojevi građana, a to je omogućeno borbom prava radnika za skraćivanje radnog vremena, omogućavanje godišnjeg odmora i veće plaće.

Razdoblje nakon drugog svjetskog rata - dovelo je do naglog rasta turističkih putovanja i turizam postaje predmetom zanimanja brojnih znanstvenih disciplina.

Postoji nekoliko razloga zbog čega se ova epoha naziva turističkom. Razlog tome su prije svega masovna putovanja svih slojeva društva i razvoj aktivnog međuodnosa turista i ambijenta u kojem borave. Također, dolazi do razvoja svih osnovnih faktora turizma koji stvaraju masovnu, društvenu potrebu za turističkom rekreacijom. Turistička sezona postaje pretežito ljetna, tj. kupališna, a i država ima aktivnu ulogu u samom razvoju turizma. I konačno, turizam postaje snažan ekonomski faktor i djeluje na privredni razvoj.

2.1.3. Počeci organiziranog turizma

Pionirsku ulogu u razvoju turizma u suvremenom smislu riječi imao je Thomas Cook 1841. godine. Koristeći se prometnim tehničkim dostignućem organizirao je i oglasio u tisku putovanje željeznicom na izlet o mjesta Loughborougha do Leicestera, gdje se održavala skupština antialkoholičarskog društva. Na putovanju je sudjelovalo oko 500 osoba te se taj događaj smatra prvim organiziranim putovanjem. Thomas Cook je nakon toga osnovao i prvu putničku agenciju, a organizirao je još mnoštvo drugih putovanja[6]. Njegov rad naišao je na brojne sljedbenike u Engleskoj kao i diljem svijeta. Također, važnu ulogu u omasovljavanju turizma imao je brodski i željeznički prijevoz.

Sredinu 19. stoljeća karakteriziraju putovanja u primorske krajeve, a povod za odlazak u primorske krajeve je isključivo zdravstveno svojstvo morske vode. Kupke morske vode

[5] Petrić L. (2013/2014): Uvod u turizam, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str. 10
[6] Petrić L. (2013/2014): Uvod u turizam, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str. 13

pripremale su se u javnim kupalištima ili hotelima, a u njih se odlazilo zimi kako bi se izbjeglo loše vrijeme u unutrašnjosti kontinenta. Ovakva putovanja su se ponajprije razvila na jugu Francuske gdje su se gradili hoteli i ostali sadržaji za turiste, a ubrzo se to odrazilo i na Talijansku obalu.

2.1.4. Suvremeni turizam

Suvremeni turizam obuhvaća razdoblje 20. stoljeća. Tada je industrijska revolucija donijela brojne promjene koje se odnose na tehničko – tehnološka dostignuća što je imalo veliki utjecaj na prometna sredstva. Tada se razvija automobilska industrija, a automobili postaju dostupni širokom sloju ljudi. 1919. godine ostvarena je i prva komercijalna zračna linija između Pariza i Londona čime je turizam postao svjetskom industrijom u pravom smislu riječi povezujući ljude i zemlju[7].

Veliki utjecaj na masovni razvoj turizma imala je sindikalna radnička borba početkom 20. stoljeća. Tada su radnici dobili pravo na plaćeni godišnji odmor i veće plaće, a to je dovelo do porasta turističkih putovanja.

Najbrži rast turizma nastupa nakon drugog svjetskog rata, a tu je najveću ulogu odigrao razvoj zračnog prometa. Posredovanjem turoperatora koji su nudili pakete putovanja po povoljnim cijenama omogućili su dostupnost mnogih udaljenih destinacija. Tada je masovni turizam omogućio razvoj do tad nerazvijenih područja, ali je i uzrokovao negativne efekte kao što su zagađenje okoliša, sociološke, ekološke, kulturološke promjene i dr.

Osamdesetih godina 20. stoljeća dolazi do zahtjeva za razvojem turizma u skladu sa prihvatnim kapacitetima destinacije, tj. u skladu s načelima tzv. održivog razvoja, što implicira razvoj brojnih selektivnih oblika turizma koji je protuteža masovnom turizmu[8]. Jedan od tih selektivnih oblika turizma predstavlja i ruralni turizam o kojem će se govoriti u nastavku rada.

2.2. Pojmovno određenje turističkih resursa i njihova struktura

Prilikom planiranja razvoja turizma određene destinacije potrebno je dobro poznavati atrakcije područja na kojem će se temeljiti sam razvoj. U praksi se često događa da se pojmovi turistički potencijali, atrakcije i resursi koriste kao istoznačnice, ali to nije ispravno.

[7] Petrić L. (2013/2014): Uvod u turizam, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str. 16
[8] Petrić L. (2013/2014): Uvod u turizam, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split, str. 18

Sve turističke atrakcije su turistički resursi, no svaki turistički resurs ne mora biti turistička atrakcija[9].

U najširem smislu, resursi su sredstva, zalihe, izvor, prirodno bogatstvo jedne zemlje, kraja, a sa gospodarskog gledišta resursi su opći naziv za prirodne i proizvodne stvari, ljudsko znanje i sposobnosti koji se koriste za zadovoljavanje potreba u potrošnji ili proizvodnji. To su sva sredstva koja koriste određenoj svrsi. Sukladno tome, turistički resursi se mogu definirati kao skupni naziv za turističke atrakcije, turističku suprastrukturu, turističke agencije, turističku organiziranost destinacije, turističke kadrove i slično[10].

Tabela 1. Struktura turističkih resursa

Oznaka grupe	**Turistički resursi**
1.	**Temeljni turistički resursi**
1.1.	Turističke atrakcije (potencijalne i realne)
2.	**Ostali izravni turistički resursi**
2.1.	Turističko-ugostiteljske građevine
2.2.	Turistički uređaji
2.3.	Turističke zone
2.4.	Turistička mjesta
2.5.	Turističke destinacije
2.6.	Turističke agencije
2.7.	Turističke informacije i promidžbeni materijali
2.8.	Turistički kadrovi
2.9.	Turistička educiranost lokalnog stanovništva

[9] Kušen E. (2001 - 2002): Turizam i prostor, Klasifikacija turističkih atrakcija, Institut za turizam, Zagreb str.6
[10] Kušen E. (2001 - 2002): Turizam i prostor, Klasifikacija turističkih atrakcija, Institut za turizam, Zagreb str.6

2.10.	Turistička organiziranost destinacije
2.11.	Sustav turističkog informiranja
3.	**Neizravni turistički resursi**
3.1.	Očuvani okoliš
3.2.	Komunalna infrastruktura i sadržaji društvenog standarda
3.3.	Geoprometni položaj
3.4.	Prometna povezanost
3.5.	Dobra prostorna organizacija kraja
3.6.	Privlačno oblikovane zgrade, ulice, trgovi, perivoji, gradski parkovi i očuvani kulturni krajolik
3.7.	Mirnodopsko stanje i politička stabilnost
3.8.	Ostali resursi

Izvor: Kušen E. (2001-2002), Turizam i prostor, Klasifikacija turističkih atrakcija, Institut za turizam, Zagreb, str. 6

Tablica 3 prikazuje strukturu turističkih resursa, a iz nje je vidljivo da se turistički resursi dijele na temeljne, izravne i neizravne.

Kada govorimo o **temeljnim turističkim resursima** to se odnosi na potencijalne i realne turističke atrakcije. Bit turističkih atrakcija je u tome da sadrže 3 grupe činitelja ponude, odnosno:

1) atraktivne činitelje ponude - turističke atrakcije u destinaciji
2) komunikativne činitelje ponude – prometne uvjete dostupnosti destinacije
3) receptivne činitelje ponude – prehrana i smještaj u destinaciji

Realne atrakcije su one koje privlače turiste, dok **potencijalne atrakcije** predstavljaju nevalorizirane atrakcije koje bi se mogle iskoristiti za privlačenje turista u budućnosti. Obje vrste predstavljaju temeljni turistički resurs svake turističke destinacije koji određuje i uvjetuje strukturu njene turističke ponude te razvoj turizma uopće. Njihova bit je određena

turističkim potrebama, motivima i aktivnostima, a one su snažno prostorno obilježene, bez obzira jesu li same dio prostora ili je njihova pojavnost prostorno određena[11].

Osnovna klasifikacija potencijalnih i realnih turističkih atrakcija prikazana je u obliku tablice u nastavku rada.

Tabela 2. Osnovne vrste atrakcija

1. Prirodne atrakcije	2. Kulturno - povijesne atrakcije	3. Atraktivna turistička suprastruktura
• Geološke značajke • Klima • Voda • Biljni svijet • Životinjski svijet • Prirodna baština	• Kulturno - povijesna baština • Kulturne i vjerske ustanove • Manifestacije • Znameniti ljudi i događaji • Kultura života i rada	• Sportsko – rekreacijski objekti • Lječilišni objekti i ustanove • Atrakcije zbog atrakcija

Izvor: Kušen E. (2001-2002), Turizam i prostor, Klasifikacija turističkih atrakcija, Institut za turizam, Zagreb, str. 8

Tablica 4 prikazuje podjelu osnovnih atrakcija na prirodne atrakcije, kulturno – povijesne atrakcije i atraktivnu turističku suprastrukturu. Svaki od ova tri oblika sadrži nekoliko podskupina koji će biti zasebno objašnjeni u daljnjem radu.

Nadalje, **izravni turistički resursi** odnose na smještajne i druge objekte potrebne za boravak u destinaciji kao i turističke kadrove koji su prisutni u njoj, dok je **neizravne turističke resurse** stvorilo lokalno stanovništvo zbog svojih potreba.

2.3. Pojmovno određenje ruralnog turizma

Pojam ruralnog turizam već je godinama predmet rasprave u literaturi. On se često izjednačava sa pojmovima seoskog, prirodnog, zelenog turizma, ali i s pojmovima agroturizma i ekoturizma Unatoč poteškoćama s vremenom su se oblikovala tri osnovna termina: ruralni turizam, seoski turizam i turizam na seljačkom domaćinstvu.

Ruralni turizam je najširi pojam koji obuhvaća sve turističke usluge, aktivnosti i vidove turizma unutar ruralnih područja, a uključuje lovni, ribolovni, turizam u parkovima prirode, zimski, seoski, ekoturizam itd. On ne predstavlja nužno dopunsku djelatnost na gospodarstvu

[11] Kušen E. (2001 - 2002): Turizam i prostor, Klasifikacija turističkih atrakcija, Institut za turizam, Zagreb str.7

kojom se stvara dodatni prihod, već može biti i profesionalna djelatnost (npr. mali obiteljski hotel, konjički centar…)[12]. Sam pojam ruralnog područja nije strogo definiran već ruralno područje obuhvaća ljude, zemlju i druge resurse u otvorenim prirodnim područjima i ruralnim naseljima izvan neposrednog ekonomskog utjecaja glavnih urbanih središta[13].

Prema Svjetskoj turističkoj organizaciji četiri su ključna elementa u određenju ruralnog turizma, a to su prirodni ruralni resursi (rijeke , jezera, planine, šume i dr.), ruralni način života (obrti, lokalni događaji, gastronomija, tradicionalna glazba i sl.), ruralno nasljeđe (tradicionalna arhitektura, povijest, dvorci, crkve, sela i sl.) i ruralne aktivnosti (jahanje, lov, ribolov, pješačenje, biciklizam, vodeni sportovi i čitav niz aktivnosti na otvorenom)[14].

Također, ruralni turizam možemo okarakterizirati kao turističku valorizaciju agrarnih područja, prirodnih resursa, kulturnog nasljeđa, ruralnih naselja, lokalnih tradicijskih običaja i proizvoda kroz posebno oblikovane turističke proizvode koji obilježavaju identitet područja i zadovoljavaju potrebe posjetitelja u području smještaja, usluga hrane i pića, rekreacije i aktivnosti, animacije i ostalih usluga s ciljem održivog lokalnog razvoja[15].

Seoski turizam je pojam koji je sam po sebi uži od pojma ruralnog turizma, a širi od turizma na turističkom seoskom gospodarstvu. On predstavlja najrazvijeniji oblik ruralnog turizma. Ovaj vid turizma vezan je uz ambijent sela i njegovu užu okolicu te njegove aktivnosti (poljoprivreda, manifestacije, gastronomija, folklor, etnologija i ostale gospodarske aktivnosti).

Turizam na seljačkom obiteljskom gospodarstvu ili agroturizam odnosi se na oblik turističke usluge koji je dodatna djelatnost na gospodarstvu sa živom poljoprivrednom djelatnošću, u sklopu koje se nude proizvodi proizvedeni na takvom gospodarstvu[16].

Ruralni turizam ne možemo izjednačavati sa prethodno navedenim pojmovima, već oni predstavljaju njegove glavne komponente. Dakle, turističko seosko obiteljsko gospodarstvo je pojavni oblik seoskog turizma, a seoski turizam je pojavni oblik ruralnog turizma. Radi lakšeg

[12]Baćac R. (2011): Priručnik za bavljenje seoskim turizmom – Korak po korak od ideje do uspješnog poslovanja, str. 16

[13]Meler M. (2010): Strateško marketinško planiranje kao pretpostavka razvitka ruralnog turizma Republike Hrvatske, Ekonomski fakultet Osijek, str. 2

[14]Bartoluci M., Hendija Z., Petračić M. (2015): Mogućnosti održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj, Zagreb, str. 196

[15] Bartoluci M., Hendija Z., Petračić M. (2015): Mogućnosti održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj, Zagreb, str. 199

[16] Baćac R. (2011): Priručnik za bavljenje seoskim turizmom – Korak po korak od ideje do uspješnog poslovanja, str. 17

shvaćanja međuodnosa ruralnog, seoskog i turizma na seoskom obiteljskom gospodarstvu, u nastavku rada slikovito će se prikazati što pojedini vidovi turizma uključuju.

Slika 1. Prikaz međuodnosa ruralnog turizma, seoskog turizma i turizma na turističkom seoskom gospodarstvu (TSOG)

Izvor: Baćac R. (2011): Priručnik za bavljenje seoskim turizmom – korak po korak od ideje do uspješnog poslovanja

Ruralni turizam prvenstveno uključuje seoski turizam, kao njegov pojavni oblik, te vinski turizam, gastro turizam, lovni, ribolovni, vjerski, kulturni i dr. Seoski turizam uključuje agroturizam, kušaonice, izletišta, ruralne kuće za odmor, ruralni obiteljski hotel, ruralni B&B („Bed and Breakfast“), etnosela, seoske manifestacije i folklor. I kao posljednji, agroturizam, pojavni oblik seoskog turizma, odnosi se na usluge noćenja, prehrane i sve ostale usluge aktivnog odmora na turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu. Sve prethodno objašnjeno prikazuje sljedeći prikaz.

Dakle, kao selektivni oblik turizma ruralni turizam uključuje niz aktivnosti, različitih usluga i sadržaja čija je svrha privlačenje turista i stvaranje dodatnih prihoda njihovim boravkom.

Njegove najznačajnije karakteristike su mirna sredina, odsutnost buke, očuvani okoliš, komunikacija sa domaćinima, domaća hrana i upoznavanje seljačkih poslova.

2.4. Razvoj ruralnog turizma u RH

Turizam je jedna od najvažnijih gospodarskih grana Hrvatske. Povijest turizma u Hrvatskoj seže do sredine 19. stoljeća u razdoblje oko 1850. godine. Uspješno se razvijao sve do današnjih dana, a danas je Hrvatska jedno od najposjećenijih i najvažnijih turističkih odredišta Sredozemlja[17].

Ruralni turizma RH svoj ozbiljniji razvoj bilježi 1996. godine, kada je ministar turizma temeljem tada važećeg Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti, donio Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu i tada je stvoren pravni okvir reguliranja ove vrste turizma[18].
Prema podacima Ministarstva poljoprivrede (2008.), 92% teritorija Republike Hrvatske je ruralno područje. Od 6 754 naselja u svim županijama 92% naselja nema više od 100 000 stanovnika što ukazuje na njihov ruralni karakter[19]. Međutim, Hrvatska nikad nije razvila jedinstvenu politiku razvoja ruralnog turizma jer se različita ruralna područja i zajednice ne mogu svesti pod zajednički naziv.

U prošlosti su sva ruralna područja Hrvatske imala zajedničke probleme depopulacije i pada ekonomske aktivnosti, a ti problemi su direktna posljedica politike deagrarizacije koju je vodio bivši komunistički režim nakon drugog svjetskog rata. Brojna područja bila su suočena sa svojim ekonomskim opstankom, a politika deagrarizacije krajem 50-ih godina pokrenula je proces litoralizacije što je dovelo do naseljavanja stanovništva i industrije na obalna područja i velike pritiske na njih. Ti procesi su koincidirali s početcima razvoja turizma Hrvatske. Zahvaljujući dominaciji tzv. „sunce, more, pijesak“ turističkih trendova, Hrvatska je promovirala i razvijala isključivo svoje obalne destinacije[20].

[17]Dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Turizam_u_Hrvatskoj
[18]Razvojna agencija Karlovačke županije Karla d. o. o. (2015), dostupno na: https://www.scribd.com/document/345546136/Dan-EU-Slunj-Ruralni-Turizam-9-5-2014
[19]Bartoluci M., Hendija Z., Petračić M. (2015): Mogućnosti održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj, Zagreb, str. 192
[20] Petrić L.: Izazovi razvoja ruralnog turizma: Dosadašnja praksa u Europi i reperkusija na Hrvatsku, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, str. 25

Turistička potražnja se posljednjih godina promijenila te se napušta masovni turizam,a raste interes za selektivnim oblicima turizma. Kako je turizam Hrvatske bio koncentriram na obalnim područjima, ruralne destinacije nisu imale dovoljno spoznaja o turizmu ni promjenama koje se događaju. Porastom interesa za ruralnim područjima, porastao je i broj obiteljskih ruralnih domaćinstava koja nude turističke usluge.

Prema podacima Hrvatske gospodarske komore broj seoskih turističkih domaćinstava je porastao s 80. u 1999. godini na 177 u 2002. godini. Prema zadnje dostupnim podacima u Hrvatskoj je tijekom 2012. godine bilo registrirano 447 seljačkih domaćinstava s ponudom različitih turističkih sadržaja/usluga, od hrane, preko smještaja, do prehrane i smještaja[21].

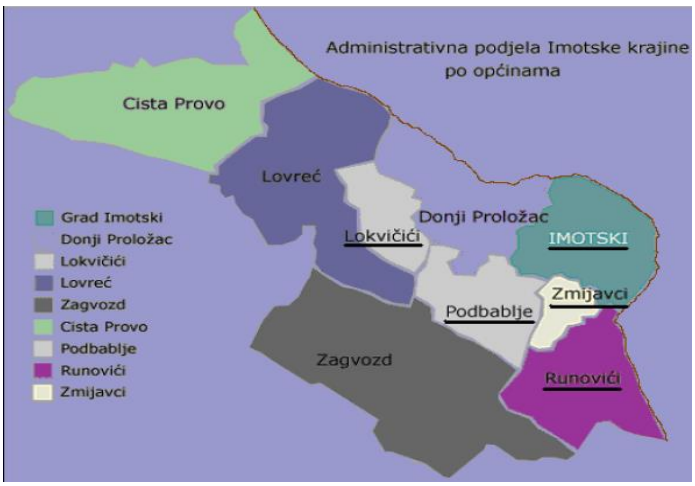
[21]Institut za turizam (2015): Akcijski plan razvoja turizma ruralnih područja RH, Zagreb, str. 21

3. OSNOVNE ZNAČAJKE IMOTSKE KRAJINE

3.1. Ime i smješta

Imotska krajina je zemljopisno područje u Dalmatinskoj Zagori koje se nalazi istočno od Sinjske i Omiške krajine, a zapadno od Vrgoračke krajine. Smještena je na sjeveroistočnom dijelu splitsko-dalmatinske županije u zaleđu masiva Biokove, koje ju ujedno dijeli od primorja. Krajina je dobila naziv prema imenu gradića Imotskoga, a istoimeni je dobio naziv po starohrvatskoj župi Imota (Emotha) kojoj je Imotski bio središte[22], a zauzima prostor od oko 708,34km^2 [23]. Sa sjeveroistoka je omeđena bosansko–hercegovačkom granicom, na jugu Makarskim primorjem, a sa sjeverozapada sinjsko-omiškim područjem. Velikim se dijelom prostire po Imotskom polju koje upravo karakterizira područje. Između njega i planinskog masiva Biokova nalazi se prostrano krško područje na kojem se smjenjuju nizovi brda i uvala. Premda ne obiluje vodom, u Imotskoj se krajini među reljefnim oblicima brojem i ljepotom posebno ističu jezera[24].

Danas je Imotska krajina administrativno podijeljena na grad Imotski te općine Cista Provo, Lovreć, Zagvozd, Lokvičići, Podbablje, Proložac, Zmijavci i Runovići, a navedena podjela slikovito je prikazana u nastavku rada.

Slika 2. Administrativna podjela Imotske krajine na jedinice lokalne samouprave

Izvor: Program prostornog uređenja općine Runovići (2007), dostupno na: http://www.rusnovae.com/runovici.hr/tmp/PPUO%20Runovici.pdf

[22] Ujević A. (1991): Imotska krajina, Matica hrvatska, Imotski, str. 9
[23] Dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Imotska_krajina
[24] Dragun V., Ujević B. (2014): Legende Imotskog krša, Zagreb/Split, str. 9

3.2. Stanovništvo

Imotska krajina teritorijalno obuhvaća područje upravnih jedinica općina Ciste Provo, Lovreća, Prološca, Lokvičića, Runovića, Zmijavaca, Zagvozda, Podbablja i grada Imotskoga. Prema posljednjim podacima Hrvatskog zavoda za statistiku (Popis stanovništva 2011. godine) krajina ukupno broji 29.739 stanovnika. Kakav je trend brojnosti stanovništva prisutan u posljednjih nekoliko godina prikazuje tablica u nastavku.

Tabela 3. Popis stanovništva Imotske krajine 1981. - 2011. godine

	1981.	1991.	2001.	2011.
Imotski	8.911	9.935	10.231	10.764
Cista Provo	5.369	5.105	3.674	2.335
Lokvičići	1.815	1.410	1.037	807
Lovreć	4.432	3.590	2.500	1.699
Podbablje	6.060	5.884	4.904	4.680
Proložac	5.642	4.801	4.510	3.802
Runovići	3.718	3.497	2.643	2.416
Zagvozd	3.288	2.295	1.642	1.188
Zmijavci	2.271	2.535	2.130	2.048
Ukupno	41.496	39.097	33.253	29.739

Izvor: Državni zavod za statistiku RH

Tablica 1 prikazuje kretanje broja stanovnika u razdoblju od 1981.-2011. godine. Područje Imotske krajine suočava se sa konstantnim padom broja stanovnika, a pozitivan uzlet ima samo područje grada Imotskog. 1981. godine krajina je imala 41.496 stanovnika, dok taj broj 2011. godine iznosi 29.739, odnosno 11.757 stanovnika manje u odnosu na 1981. godinu.

Tabela 4. Prosječna starost stanovništva Imotske krajine (2011. godina)

	Ukupan broj stanovnika	Prosječna starost
Imotski	10.764	36.1
Cista provo	2.335	44.9
Lokvičići	807	41.7
Lovreć	1.699	45.2

Podbablje	4.680	39.2
Proložac	3.802	38.4
Runovići	2.416	42
Zagvozd	1.188	46.3
Zmijavci	2.048	37.8
Ukupno:	29.739	39.3

Izvor: Državni zavod za statistiku RH

Iz tablice 2 je vidljiva prosječna starost stanovništva Imotske krajine. Najveću prosječnu starost stanovništva ima općina Zagvozd (46.3 godina), a najmanju grad Imotski (36.1 godina). Prosječna ukupna starost stanovništva iznosi 39.3 godina što je niže od prosječne starosti stanovništva Hrvatske (41.7 godina).

Imotska krajina se posljednjih godina suočava sa padom broja stanovnika. Uzrok tome je loše gospodarsko stanje kao i poteškoće u pronalaženju posla. Iz krajine najviše odlaze mladi, ali i obitelji sa djecom. Najčešće odlaze u razvijene zemlje Zapada u potragu za poslom i boljom svakodnevnicom.

3.3. Povijest krajine

3.3.1. Prvi tragovi naseljenosti

Prvi tragovi naseljenosti na području Imotske krajine dolaze još iz doba neolitika, a o tome svjedoče malobrojni nalazi kamenog oruđa s arheoloških nalazišta Grabovac i Zagvozd. Stalna naseljenost mjesta može se pratiti tek od ranog brončanog doba kada su se na području Imotske krajine doselili pripadnici ilirskog plemena Delmata[25]. Najpoznatije ilirsko naselje bilo je Setovia (pokraj današnjih Studenaca, odnosno na području današnje Imotske utvrde), koje je bilo od velike važnosti u borbama Ilira i Rimljana[26]. Rimsku vladavinu obilježila je snažna urbanizacija, a o njoj svjedoče ostatci rimskog municipija Novae na području Runovića. Ostatci dvojne bazilike na nalazištu Dikovača (Zmijavci) govore o tome da za kasnog Rimskog Carstva i kraj Zmijavaca postojalo veće naselje. Bazilika potječe iz 5. stoljeća i dokaz je o tome kako se kršćanstvo u ove krajeve rano proširilo.

[25] Portal IMOart - udruga za promicanje vrijednosti hrvatske baštine, dostupno na: http://imoart.hr/portal/index.php/iz-proslosti/povijest/povjesni-osvrti/252-povijest-imotske-krajine

[26] Dragun V., Ujević B. (2014): Legende Imotskog krša, Zagreb/Split, str. 11

Pod rimskom vlašću Imotska krajina je bila sve do 481. godine, a tada je Dalmaciju osvojio germanski vojskovođa Odoakar. Istočni Goti su 493. godine porazili Odoakara, a u sastavu države Istočnih Gota Imotska krajina je bila do 535. godine kada je njihovu državu napao istočnorimski car Justinijan I. U dugotrajnom ratu, država Istočnih Gota je uništena, a radi zaštite svog teritorija, bizantski car Justinijan I. i njegovi nasljednici su duž cijele današnje Imotske krajine sagradili fortifikacijski sustav, a o njemu i danas svjedoče ostatci bizantskih utvrda kraj Prološca, Lovreća i Imotskoga. Unatoč poduzetih mjera sigurnosti bizantsku vlast u Imotskoj krajini srušili su Slaveni, Avari i Hrvati u drugoj polovici VI. stoljeća.

3.3.2. Oblikovanje Imotske županije

Veliki utjecaj na područje Imotske krajine imalo je Franačko Carstvo, a pod njegovim političkim utjecajem u IX. stoljeću oblikovala se Imotska županija. Imotski (Emotha) kao jedna od hrvatskih župa prvi se put spominje 950. godine u djelu bizantskog cara Konstatina Porfirogeneta *„De administrando imperio“* (O upravljanju carstvom)[27]. Imotska županija se prostirala na čitavom Imotskom polju, a danas se njegova sjeverozapadna polovica nalazi u Hrvatskoj, a jugoistočna u Bosni i Hercegovini.

Sve do 1165. godine županija je bila u posjedu hrvatskih vladara kada je pala pod bizantsku vlast. Već 1180. godine bila pod vlašću hrvatsko-ugarskih kraljeva. U ime kraljeva gospodarili su hrvatski banovi, a najvažniji su bili Pavao I. i Mladen II. Bribirski koji su hrvatskim zemljama vladali do 1322. godine. Nakon sloma Bribirskih od 1322. pa do 1326. godine Imotski je bio u posjedu velikaške obitelji Nelipčića, a potom Bosne koja ga je zaposjela za vrijeme bana Stjepana II. Kotromanića. 1357. godine hrvatsko-ugarski kralj Ludovik I. Anžuvinac je zaratio sa bosanskim banom i kasnijim kraljem Tvrtkom I. Kotromanićem. Nakon poraza Kotromanić mu je trebao vratiti i Imotski. U kraljevskim rukama Imotski je bio sve do 1372. godine kada ga je Ludovik I. Veliki zamijenio za neke gradove Ivana Nelipčića, a Tvrtko I. Kotromanić je 1391. godine Bosni priključio Imotski i velike dijelove srednjovjekovne Hrvatske. Nakon Tvrtkove smrti Imotski je postao vlasništvo bosanskog vojvode Hrvoja Vukčića Hrvatinića, a 1408. plemićke obitelji Radivojević (kasnije poznate pod nazivom Vlatković)[28].

[27] Dragun V., Ujević B. (2014): Legende Imotskog krša, Zagreb/Split, str. 12

[28] Portal IMOart - udruga za promicanje vrijednosti hrvatske baštine, dostupno na: http://imoart.hr/portal/index.php/iz-proslosti/povijest/povjesni-osvrti/252-povijest-imotske-krajine

3.3.3. Od osmanlijske vlasti do oslobođenja

Nakon smrti Matije Korvina krajem XV. stoljeća i raspada središnje kraljevske vlasti, Osmanlije su 1493. godine osvojile Imotsku krajinu. Turci su na Imotskom području vladali više od dvije stotine godina, a o tome svjedoči usmena tradicija, jedna od najljepših usmenih balada *Hasanaginica* koja je nastala u Imotskoj krajini[29].

1717. godine tijekom tzv. Drugog morejskog ili Malog rata Imotsku krajinu su oslobodili Mlečani. Nakon Požerovačkog mira (1718. godine) novi vladari su organizirali Imotsku krajinu kao jedinstveno vojno-upravno područje mletačke vojne granice, a status vojnog područja Imotska krajina je zadržala sve do propasti Mletačke Republike. Padom Mlečana Imotska krajina dolazi pod vlast Austrije, pa je nakon toga bila pod kratkotrajnom francuskom vlašću. Nakon raspada Austro-Ugarske Monarhije (1918. godine) Imotska krajina ušla je u sastav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, a kada su osnovane banovine kao nove upravno-teritorijalne jedinice Kraljevine Jugoslavije (1929.) Imotska krajina ušla je u sastav Primorske banovine, a u njezinu sklopu bila je do 1939. kada je ušla u sastav Banovine Hrvatske. Nakon napada njemačkih i talijanskih postrojbi na Kraljevinu Jugoslaviju i uspostave Nezavisne Države Hrvatske u travnju 1941. Imotska krajina je ušla u sastav velike župe Cetine. Ona je prvo bila pod talijanskom, a zatim pod njemačkom okupacijom. Nakon oslobođenja Imotska krajina bila je priključena Federativnoj Republici Hrvatskoj i Jugoslaviji. Za vrijeme Domovinskog rata (1992.-1995.) krajina nije bila izravno pogođena velikosrpskom agresijom, ali se veliki broj njezinih stanovnika borio na svim hrvatskim bojištima[30].

[29] Dragun V., Ujević B. (2014): Legende Imotskog krša, Zagreb/Split, str. 12

[30] Portal IMOart - udruga za promicanje vrijednosti hrvatske baštine, dostupno na: http://imoart.hr/portal/index.php/iz-proslosti/povijest/povjesni-osvrti/252-povijest-imotske-krajine)

4. ANALIZA RESURSA IMOTSKE KRAJINE

4.1. Prirodne atrakcije

Prirodne atrakcije predstavljaju atraktivne elemente turističke ponude i na njima je najvećim dijelom zasnovan i ruralni turizam Imotske krajine. Ruralni karakter područja i nepostojanje industrije uvelike doprinose očuvanju izvornosti bogatstva prirodnih resursa cijele krajine. Iz tablice 4 vidljiva je podjela prirodnih atrakcija (resursa) na: geološke značajke, klimu, vode, biljni i životinjski svijet te prirodnu baštinu.

4.1.1. Geološke značajke

Neke osnovne vrste turističkih atrakcija razdvojene su ili su proširene, kao što je slučaj i sa geološkim značajkama. Tako se pod tim nazivom kriju temeljne značajke nekog prostora, a one uključuje: reljef, otoke, krš i pojedinačne tvorevine[31].

4.1.1.1. Reljef

Osnovne karakteristike reljefa Imotske krajine možemo podijeliti na tri prirodne cjeline[32]:

- **Kraško područje** uz obod polja
- **Imotsko polje** – prostrane kraške površine i uvale na širem području kao veliko tektonsko ulegnuće
- **Planinski masiv Biokovo**

Poseban fenomen reljefa područja čine brojna suha krška jezera kojih ima u velikom broju. Kraški predio Imotske krajine je siromašan vegetacijom, a jedini izvor vode predstavljaju kraška jezera (Modro i Crveno, Dva oka, Prološko jezero, Galipovac, Knezovića jezero i dr.), u koje voda utiče podzemnim putem te Prološko blato i rijeka Vrljika.

Imotsko polje kao reljefna cjelina uključuje i Prološko blato, te izvorišni i gornji tok rijeke Vrljike. Ono predstavlja plodnu površinu sa bogatim izvorima vode koje je posebno pogodno za razvoj poljoprivrede. Na dnu polja nalaze se rastresite stijene, a okružuju ga uzvišenja građena od karbonatnih stijena.

---

[31] Kušen E. (2001 - 2002): Turizam i prostor, Klasifikacija turističkih atrakcija, Institut za turizam, Zagreb str. 9

[32] Micro projekt d.o.o.: Program ukupnog razvoja – Strategija razvoja za Grad Imotski te općine Runovići, Podbablje, Zmijavci i Lokvičići, str. 17, dostupno na: http://www.rusnovae.com/runovici.hr/tmp/PUR_Grad%20Imotski%20te%20Opcine%20Runovici_Podbablje_Zmijavci_Lokvicici-Analiza%20situacije_2008_03_17.pdf

Planinski masiv Biokovo predstavlja Južnu granicu Imotske krajine i dijeli krajinu od mora i Makarskog primorja, a najviši vrh Biokova je Sveti Jure (1762 metra)[33].

Ono što čini atraktivnost ruralnog područja Imotske krajine, a od posebne je važnosti za razvoj ruralnog turizma predstavlja reljef. Bogatstvo reljefa i njegova područja bit će predstavljeni u daljnjem radu, a glavni naglasak će biti na ponudu turizma sa stajališta samog turiste.

4.1.1.2. Imotsko polje

Prirodno najvrjedniji dio Imotske krajine čini Imotsko polje, pa je okopoljski kraj i najgušće naseljen. Pored plodnog tla, za agrarnu valorizaciju Imotskog polja važnu ulogu je imala blaga klima te prisutnost vode. Važno obilježje Imotskog polja su sezonska plavljenja koje ograničavaju njegove poljoprivredne potencijalne, ali istodobno održavaju plodnost tla[34].

Polje se nalazi na 269 metara nadmorske visine i najniže je područje u Imotskoj krajini. Urušavanjem vapnenačkih stijena tijekom vremena stvorene su brojne provalije, koje su danas ispunjene vodom i predstavljaju jezera[35]. Turistima koji posjećuju ovaj kraj posebno su privlačna nastala jezera, a njihove karakteristike i obilježja biti će prikazana u nastavku rada.

Slika 3. Imotsko polje

Izvor: https://www.google.hr/search?q=imotsko+polje+karta&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjqq_TsrTAhWSDRoKHSJoDhkQ_AUIBigB&biw=1366&bih=662#tbm=isch&q=imotsko+polje+&imgdii=7sO4_udG03BjCM:&imgrc=QBzl3yQeMeqxNM:

[33] Micro projekt d.o.o.: Program ukupnog razvoja – Strategija razvoja za Grad Imotski te općine Runovići, Podbablje, Zmijavci i Lokvičići, str. 18, dostupno na: http://www.rusnovae.com/runovici.hr/tmp/PUR_Grad%20Imotski%20te%20Opcine%20Runovici_Podbablje_Zmijavci_Lokvicici-Analiza%20situacije_2008_03_17.pdf

[34] Portal IMOart - udruga za promicanje vrijednosti hrvatske baštine, dostupno na: http://imoart.hr/portal/index.php/ta-imota/mjesta/krajevi/474-imotsko-polje

[35] Dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Imotsko_polje

Imotsko polje i plodnost njegova tla pogodno je za uzgoj brojnih vrsta povrća, voća i drugih žitarica na kojima se zasniva gastronomska ponuda kraja. Ono ima brojne potencijale koji nisu dovoljno iskorišteni. Sve manji broj lokalnog stanovništva odlučuje se baviti poljoprivredom zbog neisplativosti uroda. Međutim, pokretanje poljoprivredne proizvodnje dovelo bi do rasta broja zaposlenih ali i do razvoja ponude ruralnog turizma. Turizam pokreće niz gospodarskih i negospodarskih aktivnosti u ruralnoj sredini pa tako i uzgoj zdrave i prirodne hrane. Uz sam uzgoj, ponudu je potrebno proširiti na način da se i turiste koji posjećuju kraj upozna sa gospodarskim aktivnostima i omogući im sudjelovanje u tradicionalnim poslovima koji se obavljaju na poljima. Kroz te aktivnosti poticala bi se i interakcija između turista i lokalnog stanovništva. Poslovi u kojima bi sudjelovali turisti primjerice bi mogli uključivati berbu grožđa, branje raznog povrća kao i sadnju istih.

Svi turisti željni aktivnog odmora mogu koristiti mrežu lokalnih cesta i putova Imotskog polja koje su zbog malog broja automobila pogodne za vožnju biciklom. Staze nisu zahtjevne jer nema većih uspona, a pružaju potpun doživljaj uživanja u prirodi i čistom zraku.

4.1.2. Klima i vegetacija

Klima Imotske krajine pod glavnim je utjecajem mediteranskih zračnih strujanja koja zahvaljujući otvorenosti dopiru iz doline Neretve. Područje ima izmijenjenu sredozemnu klimu koja je karakteristična za dalmatinsku Zagoru i druge prostore koji se nalaze u neposrednom zaleđu Jadranskog primorja. Karakteriziraju je duga i vruća ljeta, te blage i kišovite zime. Bura zimi preko bosanskih planina u ovaj kraj donosi hladni zrak i niske temperature, iako je posljednjih godina klima sve blaža. Posljedica takvih klimatskih uvjeta su zasađene plantaže maslina koje su primjetne na rubnim dijelovima Imotskog polja[36].

Vegetacija krajine uglavnom je bjelogorična. Najčešće su zastupljeni hrast, grab i jasen. Na višim predjelima mogu se naći crnogorične šume bora, a na Biokovu jele i smreke. Od raslinja prevladava makija – zimzelena šikara. Promjenom načina života mijenja se i izgled vegetacije. Prije stotinjak godina šume je bilo malo jer je zemlja bila obrađivana i ispresijecana suhozidima. Danas se šuma proširila i prekrila polja, staze i stoljećima građene suhozide[37].

[36] Dragun V., Ujević B. (2014): Legende Imotskog krša, Zagreb/Split, str. 10
[37] Dragun V., Ujević B. (2014): Legende Imotskog krša, Zagreb/Split, str. 10

Atraktivnost Imotske krajine svakako čini i povoljna klima, koja turistima pruža ugođaj osvježenja i boravka u čistom zraku. Prostor okružen prirodom pruža im odmor od sunca i mora, ali i bijeg od urbanih sredina, što zapravo i čini njihov motiv njihova dolaska.

4.1.3. Vode

4.1.3.1. Jezera

Imotska krajina posjeduje 11 prirodnih jezera, a dva su krška jezera iznimno zanimljiva i privlače veliki broj domaćih i stranih posjetitelja. Ona su smještena u blizini gradske jezgre, a poznata su pod nazivom Modro i Crveno jezero. Ostala jezera, ne manje važna, osim što nemaju dobru promociju, neka od njih nemaju uređeni pristupni put, kao što je slučaj sa jezerom Galipovac.

Modro jezero golema je vrtača dubine oko 150 m na južnome i 290 m na sjevernom dijelu. Razina njegove vode varira tijekom godine, ponekad dosegne i više od 100 m, a za vrijeme jeseni i presuši[38]. Voda jezera je lijepe modre boje, po čemu je i dobilo naziv Modro jezero, iako njegova boja varira ovisno o visini vodostaja.

Posjetiteljima je tijekom posjeta Modrom jezeru na raspolaganju besplatan parking. U blizini se nalaze i tri suvenirnice, koje osim samih suvenira imaju likere i vina koja su plod Imotskog polja. Na samom ulazu šetališta koje vodi do jezera, postavljeni su edukativni panoi o jezeru, ali i oznake koje vode do ostalih atrakcija. Također, na ulazu su postavljene i strelice koje vode turiste do vidikovca, Crvenog jezera, ali i mjesta kupnje ulaznica.

Slika 4. Strelice sa oznakama atrakcija

Izvor: Izrada autora

[38] Službena stranica TZ Imotski, dostupno na: http://www.tz-imotski.hr/index.php/imotska-krajina

U cijenu ulaznica za park prirode Modro i Crveno jezero uključeno je i područje tvrđave Topane i tematskog parka Hasanaginica. Cijena varira o dobnoj skupini, i radi li se o individualnim ili agencijskim posjetiteljima. Cijena za individualne odrasle posjetitelje iznosi 20 HRK, a za djecu u dobi od 7 - 18 godina iznosi 10 HRK. Cijena za turiste koji dolaze preko agencija iznosi 15 HRK za odrasle i 10 HRK za djecu. Na ulazu je postavljena i karta sa prikazom glavnih atrakcija i vidikovaca koji su izrađeni za iste, a turisti su na ulazu upoznati i sa pravilima ponašanja tijekom posjeta. Neposredno nakon ulaza nalaze se i sanitarni čvorovi otvoreni za posjetitelje.

Do dna jezera vodi pristupni put koji je izgrađen početkom 20. stoljeća, a oko područja jezera napravljeno je šetalište na kojem se nalaze klupe za odmor. Prostor je namijenjen svim dobnim skupinama, od roditelja sa djecom do umirovljenika. Jezero koje se gotovo uvuklo u zidine grada Imotskoga zadnjih godina sve češće presušuje, a njegove vode ljeti su privlačno osvježenje. Kupanje u jezeru kao i skok sa stijena koje je nalaze oko jezera razlog je dolaska sve većeg broja turista.

U blizini jezera nalazi se i tematski park posvećen hrvatskoj pučkoj baladi Hasanaginici koja je jedna od najprevođenijih narodnih balada, a svojom ljepotom privlači ljubitelje kulture.

Slika 5. Modro jezero

Izvor: Službena stranica TZ Imotski, dostupno na: http://www.tz-imotski.hr/index.php/sto-posjetiti

Nedaleko od Modrog jezera nalazi se i **Crveno jezero**. Ono je poznato kao fenomen i svjetska rijetkost jer je oblikom, bojom i postankom jedinstveno u svijetu. Nalazi se 1,5 km sjeverozapadno od Imotskog, nastalo je urušavanjem podzemnih špilja ispunjenih vodom[39].

[39] Kolovrat L., Delić Peršen M. (2008): Imotske modre vode, Imotski, str. 13

Posjetitelji nemaju mogućnost doći do vode jezera, kao što je slučaj kod Modrog. U okružju Crvenog jezera napravljen je adekvatni parkirni prostor namijenjen prihvatu turista koji pristižu organiziranim autobusnim dolascima, a napravljeno je i nekoliko vidikovaca do kojih je označen prijestupni put. Tu su također postavljene i prigodne edukativne ploče o jezeru, te biljnom i životinjskom svijetu koji nastanjuju i okružuju čitav prostor. Turisti odlučuju posjetiti jezero zbog činjenice da se u njega ne može ubaciti kamen. Strujanja iznad jezera su jaka i kamen se vraća prema stijenama, a vjeruje se da će onog tko uspije ubaciti kamen pratiti vječna sreća.

Slika 6. Crveno jezero

Izvor: Legenda o Crvenom jezeru, dostupno na: http://selo.hr/legenda-o-crvenom-jezeru/#!prettyPhoto/0/

Po kamenitim i šumskim stazama oko ova dva jezera ljubiteljima prirode i adrenalinske vožnje nudi se vožnja buggyem. Program vožnje započinje na poligonu gdje će sudionici biti upoznati sa osnovnim pravilima terenske vožnje te rutom kretanja. Svaki sudionik dobiva i zaštitnu opremu te pravila nužna za vožnju. Također, oko jezera, polja i rijeka posjetiteljima željnim rekreacije nudi se i vožnja biciklom.

Močvarna regija Imotskog polja naziva se **Prološko blato** te se nalazi na zapadnom dijelu Imotskog polja. To prostorno poplavno područje dio godine je pod vodom, a samo je jedan dio pod vodom cijele godine tj. Prološko jezero[40]. Blato je primjer tipičnih poplavnih krških polja u Dalmaciji koja su danas uglavnom uništena za poljoprivredne svrhe. Za vrijeme poplava brežuljak Manastir postaje otok, a naziv je dobio po franjevcima koji su tu skrivali od

[40]Prološko blato, dostupno na: http://imotski-svitnjak.com/index.php/imotske-modre-vode/item/97-prolosko-blato/97-prolosko-blato

Turaka[41]. Područje Prološkog blata posjećuju brojni izletnici i ljubitelji ribolova, a ono je ujedno i zaštićeni spomenik prirode. Posjetitelji imaju mogućnost bavljenja rekreativnim športskim ribolovom, a sve to u organizaciji turističke agencije GAZ travel.

Slika 7. Prološko blato i jezero Galipovac

Izvor:http://www.gorgonija.com/arhiva/index.php?option=com_content&view=article&id=328:jezero-galipovac&catid=51:lokacije&Itemid=89

Nasuprot Prološkom jezeru nalaze se **Galipovac**, **Lokvičićko jezero** i **Knezovića jezero**. Ljepote tih jezera jedva su poznata i stanovnicima obližnjeg Imotskog kraja. Najveće od njih i ujedno najpoznatije je Galipovac, koji je smješten uz najsjeverniju točku Imotskoga polja[42]. Jugozapadno od Galipovca nalazi se Knezovića jezero, koje je izuzetno strma i nepristupačna ponikva, koja se po nepristupačnosti i sličnosti može usporediti sa Crvenim jezerom[43]. Navedene prirodne ljepote nemaju pristupni put, već se pogled na njih pruža sa glavne ceste uz koju su napravljena odmorišta na kojima se posjetitelji mogu zaustaviti da pruže pogled na njih.

Dva oka naziv je za dva manja okrugla jezera koja su međusobno spojena uskim kanalićem. Za njih se koriste još i nazivi Jezerine, Grbavčev i Zdilareva jezera. Ono predstavlja omiljeno okupljalište ribiča i mladih zaljubljenih parova. Ova jezera su jedno od pet izvora rijeke Vrljike i nikad ne presušuju[44].

[41] Kolovrat L., Delić Peršen M. (2008): Imotske modre vode, Imotski, str. 73
[42] Kolovrat L., Delić Peršen M. (2008): Imotske modre vode, Imotski, str. 63
[43] Kolovrat L., Delić Peršen M. (2008): Imotske modre vode, Imotski, str. 63
[44] Dragun V., Ujević B. (2014): Legende Imotskog krša, Zagreb/Split, str. 32

Slika 8. Dva oka

Izvor: http://imotski-svitnjak.com/index.php/imotske-modre-vode/item/54-dva-oka/54-dva-oka

Još jedno od jezera koji se nalazi na području krajine je **Ričičko jezero**. To je umjetno jezero koje je izrađeno s ciljem navodnjavanja polja. Ovo jezero, kao i druga nabrojena jezera nisu iskorištena na adekvatan način. Tu se može svakako poboljšati turistička ponuda u vidu pružanja većeg broja aktivnosti namijenjenih posjetiteljima. Aktivnosti mogu uključivati primjerice mogućnost ronjenja, vožnju pedalinom, malom brodicom i dr. Također, potrebno je provesti bolji način promocije istih te upoznati posjetitelje krajine sa ostalim prirodnim bogatstvima.

4.1.3.2. Rijeke

Vrljika je krška rijeka, ponornica koja izvire u Prološcu i Glavini Donjoj, iz više izvora od kojih su najveći Opačac i Utopišće[45]. Ona ima sveukupno 5 imena i 5 izvora. Dužina njenog toka iznosi oko 22 km, a svojom vodom napaja Imotsku krajinu. O njoj je ovisio i urod Imotskog polja ali i život lokalnog stanovništva. Vrljika nosi naziv „hraniteljice života“ jer je jedina rijeka sa izvorištima pitke vode između Cetine i Neretve. Poznata je po endemskoj vrsti pastrve i rakova, ali danas tih vrsta gotovo da i nema. Na toj hladnoj rijeci ljeti su brojni kupači, a njen tok pogodan je za osobe avanturističkog duha koji se žele okušati u vožnji kajakom, a vožnja je dostupna svim posjetiteljima svakim danom od mjeseca travnja do studenog. Kayak safari traje otprilike 3 sata, a kreće sa izvora rijeke Vrljike. Cijena najma kajaka iznosi 260 kn, a uključuje opremu, osiguranje i dostupnog vodiča[46].

[45] Imotski svitnjak, dostupno na: http://www.imotski-svitnjak.com/index.php/imotske-modre-vode
[46] Dostupno na: http://adventuredalmatia.com/one-day-activities/canoe-safari-vrljika/

Slika 9. Rijeka Vrljika

Izvor: Službena stranica TZ Imotski, dostupno na: http://www.tz-imotski.hr/index.php/imotska-krajina

Područje rijeke Vrljike ima također brojne mogućnosti poboljšanja turističke ponude. Prije svega potrebno je više pažnje posvetiti čišćenju samog krajolika i zaštiti područja. Uz njezin tok potrebno je izraditi pješčane plaže kako bi najhrabriji tijekom ljetnih mjeseci mogli uživati u kupanju. Tu se turistima mogu pružiti mogućnosti ribolova i upoznati ih sa plaćanjem dnevnih dozvola za lov.

4.2. Kulturno – povijesne atrakcije

Područje Imotske krajine obiluje i brojnim kulturno – povijesnim atrakcijama, koje čine važan dio turističke ponude samog kraja. Tu ubrajamo: kulturno – povijesnu baštinu, kulturne i vjerske ustanove, manifestacije i događaje u destinaciji i kulturu života i rada lokalnog stanovništva. Sve od navedenog čini jednu kompleksnu grupu atraktivnosti koja ima veliku ulogu u privlačenju turista na ruralna područja krajine.

Ova baština je preduvjet razvoja kulturnog turizma Imotske krajine, a predstavlja magnet za turiste motivirane specifičnim motivima. Turistički atraktivni značaj imaju i događanja u destinaciji, koja donose značajne rezultate ugostiteljskim objektima mjesta. Pozornost turista izaziva kultura i način života lokalnog stanovništva, a komunikacija stanovništva sa turistima i omogućavanje da okuse život na selu, kako u gastronomiji tako i u ostalim komponentama, čini važan dio ponude ruralnog turizma.

4.2.1. Kulturno – povijesna baština

Gradska jezgra Imotskog

Grad Imotski udaljen je pedesetak kilometara od mora, a zadržao je primorski ugođaj čak više od ostalih gradova Dalmatinske zagore. Karakteriziraju ga kamene kuće, skaline i popločane ulice koje djeluju kao da su tik do mora. Grad se smjesti na uzvisini zvanoj Podi, na 440 metara nadmorske visine[47]. U njegovoj urbanoj strukturi prepoznatljive su četiri usporedne ulice koje okomito povezuju brojne stepenice. U dobro očuvaj i zaštićenoj gradskoj jezgri ističu se kuće sa obilježjima neostilova i secesija, a poseban ugođaj mjestu daju objekti skromnije graditeljske vrijednosti, sagrađene od strane lokalnog stanovništva[48].

Utvrda Topana

Centar srednjovjekovne Imote bio je smješten u tvrđavi zvanoj Topana, a njezini ostaci i danas stoje iznad Modrog jezera. Nad njom su vladali hrvatski i bosanski vladari, a u rukama Turaka bila je i više od 200 godina. Posljednjih 30 godina posvećuje se pažnja na obnovu Imotske tvrđave[49]. U utvrdi se nalazi crkvica Gospe od Anđela, posvećena Gospi koja je zaštitnica Imotskoga, a izgrađena je nakon oslobođenja od Turske vlasti. Na samom ulazu u Modro jezero kupuje se karta koja uključuje i posjet istoimenoj tvrđavi. Do nje vodi uređena šetnjica oko Modrog jezera, a posjetitelji imaju mogućnost pristupa sa još jedne strane. Posjetitelji imaju i parking koji je smješten neposredno prije ulaza. Na samom ulazu koji vodio do crkve i tvrđave također se nalaze edukacijske table koje posjetitelje upoznaju sa znamenitostima i njihovoj povijesti. Informacije su dostupne na više stranih jezika.

[47] Dragun V., Ujević B. (2014): Legende Imotskog krša, Zagreb/Split, str. 18
[48] Službena stranica TZ Imotski, dostupno na: http://www.tz-imotski.hr/index.php/imotska-krajina
[49] Dragun V., Ujević B. (2014): Legende Imotskog krša, Zagreb/Split, str. 19

Slika 10.Tvrđava Topana

Izvor: Putnička agencija Perla Tours, dostupno na: http://www.perla-svjetska-putovanja.hr/znamenitosti/tvrdava-topana

Trg u centru grada posvećen je poznatom hrvatskom pjesniku koji je podrijetlom Imoćanin, Tinu Ujeviću. Do njega vode kamene stepenice koje su poznate pod nazivom Tinovi skalini, a ima ih ukupno 92. Stepenice potječu još iz 18. Stoljeća, a spajaju najstariji i najnoviji dio grada.

Slika 11. Tinovi skalini

Izvor: Putnička agencija Perla Tours, dostupno na: http://www.perla-svjetska-putovanja.hr/znamenitosti/imotski-skalini

Pored tvrđave Topane nalazi se nogometni stadion **Gospin Dolac** koji je sagrađen 1989. godine. Nalazi se uz 500 metara duboku provaliju u kojoj je predivno Modro jezero. On predstavlja spoj prirodne ljepote i povijesnih znamenitosti, a razlog je posjeta brojnih turista. Područje oko stadiona potrebno je urediti i pružiti turistima bolji prvi pogled na njega.

Slika 12. Stadion Gospin dolac

Izvor: http://apoliticni.hr/gradski-stadion-gospin-dolac-najneobicniji-stadion-na-svijetu/

4.2.2. Kulturne i vjerske ustanove

Na području Imotske krajine nalaze se skupine kamenih nadgrobnih spomenika, tzv. **stećci** sa svojim religioznim simbolima. Pojavljuju se još u 14. i 15. stoljeću, a sačuvani su na više područja. Ima ih oko 593, a nalaze se uglavnom uz put, u mjestima: Biorine, Cista, Lovreć, Studenci, Lokvičići, Medov Dolac, Proložac, Grabovac, Vinjani, Poljica, Zagvozd, Runovići i Slivno[50]. Stećci privlače ljubitelje povijesti i umjetnosti, a na njima su oslikani prizori iz svakodnevnog života.

Slika 13. Stećci

Izvor: http://stecci.tripod.com/id12.html

Još jedno važno povijesno nalazište čini **starokršćanska bazilika** u Zmijavcima. Ona se ubraja među najvrednije ranokršćanske ostatke na cijelom prostoru Imotske krajine. Ta

[50] TZ grada Imotskog (2004): Turistički vodič, Šetnjom kroz Imotski, Imotski

trobrodna bazilika s krstionicama i grobnicama potječe iz V. i VI. st.[51] Posjetitelji imaju besplatan pristup zidinama bazilike, a do nje vodi gotovo zarasla poljska staza. Potrebno je više pažnje pružiti očuvanju ostataka bazilike, ali i urediti stazu koja vodi do nje.

Slika 14. Starokršćanska bazilika u Zmijavcima

Izvor: Službena stranica TZ Imotski, dostupno na: http://www.tz-imotski.hr/index.php/imotska-krajina

Imotski muzeji

Muzej grada. On se nalazi na zgradi nekadašnje duhanske režije, a njemu se nalazi vrijedna arheološka i etnografska zbirka s područja cijele krajine[52]. U prizemlju muzeja nalaze se cjeline koje prezentiraju povijest Imotske krajine od prapovijesti, antičkog i ranog srednjovjekovnog razdoblja, pa sve do sredine 20. stoljeća. Posjetitelji imaju mogućnost pobliže upoznati izvorne narodne nošnje i razne predmete koje su stari Imoćani koristili u svakodnevnom životu, te upoznati tradiciju područja. Stranim posjetiteljima dostupno je i stručno vodstvo na engleskom jeziku za koje prethodno nije potrebna najava. Muzej je otvoren od ponedjeljka do petka u vremenu od 7:00 – 15:00 h. Cijena ulaznica za istoimeni muzej iznosi 8 kn za odrasle, 5 kn za studente i učenike, odrasli koji dolaze u grupama plaćaju cijenu od 8 kn, a umirovljenici imaju besplatan ulaz. Muzej također sadrži i svoju trgovinu.

Franjevci su na području Imotske krajine ostavili duboke korijene, a o tome svjedoči i njihov samostan koji je sagrađen nakon oslobođenja Imotske krajine od Turaka. U njemu se nalazi vrijedna arheološka i etnografska zbirka koju je utemeljio fra Vjeko Vrčić. Posjetitelji mogu posjetiti muzej Franjevačkog samostana uz najavu telefonom Župnom uredu Imotski.

[51] Službena stranica TZ Imotski, dostupno na: http://www.tz-imotski.hr/index.php/imotska-krajina)
[52] Dragun V., Ujević B. (2014): Legende Imotskog krša, Zagreb/Split, str. 40

4.2.3. Manifestacije i događaji

Imoćani se znaju zabavljati i uživati u umjetnosti, kulturi i športu, a njihov smisao za humor na daleko je poznat. Tijekom cijele godine na području Imotske krajine odvija se veliki broj manifestacija koji okuplja veliki broj posjetitelja, kako domaćih tako i stranih.
U mjesecu siječnju karakteristične su pokladne fešte koje započinju iza blagdana Sveta Tri Kralja i traju do Korizme. To je vrijeme maškara, maskiranih plesova za djecu i starije, a kasnije umaskirana povorka ide gradom u veselom okruženju. Osim u samom gradu, karnevalske fešte održavaju se i u drugim općinama krajine.

Muka Isusova jedinstveni je vjersko-kulturni događaj na Cvjetnu nedjelju, a održava se u večernjim satima. U izvedbi sudjeluju više od 400 glumaca, a upriličili su prikaz Isusove muke, smrti i uskrsnuća. Događaj svake godine prati tisuće posjetitelja.

Slika 15. Uprizorenje Isusove muke

Izvor:http://apoliticni.hr/zive-slike-muke-isusove-u-imotskom-80/

U svibnju ili lipnju svake godine održava se hrvatski festival mandolista **Mandolina Imota**. Tu se susreću svi mandolinisti Republike Hrvatske, a događaju prisustvuju i mandolinski orkestri iz drugih država. Također, na području krajine održavaju se brojni glumački i književni susreti. Tijekom ljetnih mjeseci održavaju se kazališne večeri u općini Zagvozd, a događaj je poznat pod nazivom **Glumci u Zagvozdu**. Još jedan od značajnih događaja su **Imotska sila** koja predstavljaju kulturno – zabavni festival recitacije, pjesme, glazbe i drugih izvedbi. Još dva značajna događaja predstavljaju Žabarska i Ribarska večer.
Žabarsku večer organizira općina Zmijavci, a tu se uz domaću hranu i piće svake godine okuplja veliki broj posjetitelja. Sudionici mogu kupiti porcije hrane po cijeni od 20 kn i pića

po cijeni od 10 kn. Također, dobrovoljci mogu sudjelovati u skokovima u kanal s vodom, u potrazi za živim žapcem, a onaj koji ga nađe dobiva novčanu nagradu. Sličan događaj organizira općina Runovići pod nazivom **Ribarska večer**. Sudionici također imaju mogućnost kupnje bonova za hranu i piće istih cijena, a kod njih se organiziraju razne igre sa nagradama. Najpopularnija od njih je lov na pršut koji se nalazi iznad rijeke Vrljike, a do njega vodi okrugli drveni stup premazan mašću.

Imotska noć ili **Dan grada** odvija se 1. kolovoza svake godine, a tada se obilježava blagdan zaštitnice grada Imotskog, Gospe od Anđela. Taj dan organiziraju se tradicionalni skokovi u Modro jezero, a u skakanju sudjeluju članovi iz cijele Europe. U kolovozu se odvija i događaj poznat pod nazivom **Cvit razgovora**, a posjetitelji mogu uživati u degustaciji Imotskih vina i domaćih jela Imotskih vinara.

Jedan od zanimljiviji sportskih događaja koji se odvija na području krajine je i **nogometna utakmica između Vilenjaka i Vukodlaka.** Utakmica se odigrava na dnu Modrog jezera kada jezero ostane bez vode u vrijeme jeseni.

Božićne jaslice u Prološcu predstavljaju još jednu priredbu vjerskog karaktera koji uprizoruje događaj rođenja Isusa Krista. Taj događaj odvija se u presušenom koritu rijeke Suvaje, a svake godine privuče veliki broj posjetitelja.

Slika 16. Žive jaslice u Prološcu

Izvor:http://www.franjevci-split.hr/galerija/prolozac_jaslice_2010/index.html

Područje Imotske krajine obiluje događanjima i manifestacijama tijekom cijele godine i svatko od posjetitelja može pronaći nešto za sebe.

4.2.4. Kultura života i rada

Tradicijsko privređivanje

Osnovu privređivanja područja Imotske krajine svakako je činilo stočarstvo. Pojavom romanskog stanovništva dolazi do razvoja poljodjelstva, a utjecaj romanske kulture najviše se očituje u bavljenju maslinarstvom i vinogradarstvom. Osnovu prehrane Imotske krajine sačinjavale su žitarice, a uzgajala se pšenica, ječam, zob i drugi. Kroz 20. Stoljeće počinju se uzgajati krumpir, kukuruz te duhan koji je imao posebnu važnost za ovaj kraj. Uzgoj duhana bio je pod posebnim nadzorima države, pa se često dolazilo do krijumčarenja i potajnog uzgoja[53].

Danas se na području Imotske krajine stanovništvo uglavnom i dalje bavi poljoprivredom. Poljodjelskoj proizvodnji svakako ide u prilog plodno tlo i brojni izvori vode. Ponajviše se sadi vinova loza, ali se pojavljuju i druge kulture koje nisu karakteristične za ovo podneblje, kao što su lavanda i smilje. Osim poljoprivrede, glavne djelatnosti uključuju stalan rast turizma, te trgovinu i građevinarstvo. Lokalno stanovništvo koje se bavi ruralnim turizmom žele svojim gostima ponuditi izvorne domaće proizvode pa na svojim posjedima sade razne vrste povrća, voća, a u nedostatku istih te proizvode nabavljaju kod dobavljača iz istog područja.

Stari zanati po kojima je Imotska krajina bila poznata su tkanje, svilarstvo i opančarstvo. Oni su uglavnom korišteni kod izrade narodnih nošnji, tradicionalne odjeće i drugih predmeta. Ti zanati su odavno zaboravljeni, a danas ih možemo pronaći samo u tragovima.

Zaštitni znak Imotske krajine svakako su putujući putnici ili tzv. galantari. Oni su se bavili prodajom sitne robe (nakitom, iglama, koncima, ogledalima…). Hodali su uokolo sa kutijom ovješenom o ramenima, a moglo ih se susresti diljem Europe. Prilikom prodaje Imoćani su uvijek bili snalažljivi i mudri, a taj glas ih prati i danas.

Folklor

Najreprezentativniji glazbeni oblik autohtone folklorne glazbe je **Ganga.** Važnost Gange prepoznala je Republika Hrvatska te je Ganga imotskog kraja zaštićena kao nematerijalno kulturno dobro. To je oblik višeglasnog pjevanja na dah, odnosno pjesma traje koliko i dah

[53] Udruga regionalnog razvoja Dalmacije (2010): Identifikacija kulturnih i prirodnih resursa Imotske krajine, dostupno na: https://www.yumpu.com/xx/document/view/4593233/identifikacija-kulturnih-i-prirodnih-resursa-imotske-krajine-tz-imotski

glavnog pjevača koji u pravilu otpjeva prvi stih sam, dok ga u drugom prate i ostali pjevači. Ganga nema strogo zadani tekst, već tekst ovisi o nadahnuću i kreativnosti glavnog pjevača. Kako bi se očuvalo tradicijsko pjevanje Imoćani u kolovozu u mjestu Biorine organiziraju tradicionalni festival gange, ali i ostalih tradicionalnih oblika pjevanja rere i ojkavice. Taj događaj okuplja diplare i guslare iz cijele Dalmacije i zapadne Hercegovine. Na festivalu se bira najljepša narodna nošnja, najbolji igrači šijavice (poznate tradicionalne igre koja je popularna među muškarcima), predstavljaju se i brojni drugi narodni običaji[54].

Na području krajine postoje i kulturno umjetnička društva koja uprizoruju tradicionalne folklorske plesove. KUD (kulturno umjetničko društvo) „Vinjani“ i KUD „Dikovača“ iz Zmijavaca osnovani su da sačuvaju izvorni folklor, vokalnu i instrumentalnu glazbu krajine. Oni svoje nastupe izvode diljem Europe i svakako privlače zanimanja brojnih ljudi koji uživaju u tradiciji i običajima drugih krajeva.

Gastronomija

Imotski specijaliteti važan su dio turističke ponude ovoga kraja. Uz tradicionalna jela s ražnja i ispod peke te pršut, najistaknutije mjesto pripada najpoznatijem siru Dalmatinske zagore – studenačkom siru koji se proizvodi od punomasnoga kravljeg mlijeka iz sjeverozapadnoga, brdskog dijela Imotske krajine. Osim slanih specijaliteta, Imotski je poznat i po svojim kolačima od badema i oraha. Uz imotsku tortu, najveću popularnost imaju rafijoli, tj. kolači od tijesta punjenoga mljevenim orasima i bademima. Turisti koji borave na području krajine sve navedene specijalitete mogu kušati na nekoliko seoskih domaćinstava i restorana koja posluju na području Krajine.

Slika 17. Imotska torta

Izvor: Službena stranica TZ Imotski, dostupno na: http://www.tz-imotski.hr/index.php/imotska-krajina

[54] Vuković M. (2004): Imotska kolajna, Imotski

Vinski put

Vinova loza se na području Imotske krajine uzgaja još od vremena starih Rimljana. Najznačajnija sorta na području vinogorja je kujundžuša, koja se smatra autohtonom sortom i zauzima 90% svih vinogradarskih površina. Također, u posljednje vrijeme raste trend proizvodnje crnih vina u velikom zamahu[55]. Potencijale Imotskog polja iskoristilo je domaće stanovništvo te na području krajine dominiraju obiteljske konobe i vinarije koje nude bogatu paletu izbora vina za svoje posjetitelje. Imotska krajina za sada broji 7 registriranih vinarija.

Sve informacije o gastronomskoj ponudi krajine turistima su dostupne na službenim stranicama TZ Imotski, dviju turističkih agencija koji djeluju na tom području, ali i na društvenim mrežama samih objekata.

4.3. Ostali izravni turistički resursi

Kada govorimo o ostalim izravnim turističkim resursima to se prvenstveno odnosi na smještajne kapacitete destinacije i druge objekte koji omogućavaju posjetiteljima ugodan boravak i uživanje u njegovoj okolini. Također, tu ubrajamo turističke kadrove koji omogućavaju da se turizam mjesta uspješno odvija.

4.3.1. Turističko – ugostiteljski objekti

Područje Imotske krajine tijekom 2016. godine imalo je registrirano 112 smještajnih objekata, a taj se broj povećava, pa se 2017. godine očekuje još 30 novih. Danas se na području krajine mogu naći nekoliko vrsta kvalitetnih smještajnih objekata, a među njima dominiraju seoske kuće za odmor. U ponudi smještajnih kapaciteta još se mogu naći seoska domaćinstva, turistički apartmani, jedan kamp i dva hotelska smještaja.

Tabela 5. Broj ostvarenih noćenja na području Imotske krajine (2012. - 2016.)

Godina	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Ostvareni broj noćenja	5 888	7 608	10 041	18 838	47 036

Izvor: Službena stranica TZ Imotski

[55]TZ Imotski (2010): Vilinska Imota, dostupno na: http://www.visitimotski.com/images/download/tourist-guide.pdf

Kada je TZ grada Imotskog krenula sa radom (2007. godine) zabilježila je svega 2 300 noćenja, a od tog broja samo stotinjak stranih[56]. Kako prikazuje tablica 5, taj broj 2016. godine iznosi 47 036 noćenja (5621 gost), a to predstavlja porast od 150% u odnosu na rekordnu prethodnu 2015. godinu.

Najveći broj dolazaka i noćenja ostvare je u gradu Imotskom i to 3154 dolazaka, tj. 22 797 noćenja. Gosti koji su ostvarili najveći broj noćenja su uglavnom iz Njemačke, Hrvatske, Poljske i Austrije. Što se tiče općina Imotske krajine, najveći broj noćenja je imala općina Podbablje (8 032), zatim Zmijavci (5024) i Proložac (4 052)[57].

Vlasnici kuća za odmor osjetili su da podneblje Imotskog i Imotske krajine može stvoriti bogatu turističku ponudu, a dokaz tome su sagrađene luksuzne vile sa bazenima i s mnoštvom bogatih sadržaja. Jedna od takvih vila smještena je i u općini Zmijavci, a sam pogled na nju ostavlja bez daha.

Slika 18. Hacienda Luića dvori u Zmijavcima

Izvor: http://www.novasol.hr/p/CDE510

Slika 18. prikazuje luksuzno uređenju vilu na području općine Zmijavci koja ima pet zvjezdica. Ona nudi privatnost gostima u luksuzno uređenom okolišu koji je ograđen kamenim zidovima. Takvi primjeri su rijetki na području krajine, a puno više je tipičnih kuća za odmor. Izraženiji ruralni karakter imaju kuće za odmor smještene na brdskom području krajine, kao što je slučaj i sa Didovom strugom. Ona je zadržala tradicionalni izvorni stil u kojem je građena, a nalazi u seoskom okruženom području daleko od grada i buke.

[56]Službena stranica TZ Imotski, dostupno na: http://www.tz-imotski.hr/index.php/96-novosti/188-cime-su-to-imocani-namamili-turiste-u-svoj-kraj

[57]Turistički portal novosti, dostupno na: http://hrturizam.hr/pokrenuta-inicijativa-za-pokretanje-tz-podrucja-za-cijelu-imotsku-krajinu/

Slika 19. Kuća za odmor Didova struga

Izvor: http://www.ruralna.hr/?page=client&id=512

Područje krajine poznato je po bogatstvu smještaja ali i gastronomije. Spoj tog dvoje nudi i obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Grabovac. OPG Grabovac nalazi se u Prološcu gornjem, u blizini grada Imotskog. Svojim gostima vlasnici žele dočarati nekadašnji izvorni način života sa naglaskom na izletničku destinaciju i gastronomsku ponudu. Također, posjetitelji imaju mogućnost uživati i u mnoštvu aktivnosti koja uključuje jahanje, vožnju bicikla, boćanje i drugo.

Slika 20. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Grabovac

Izvor: Eko selo Grabovci, dostupno na: http://eko-selo.com/galerija-2/

4.3.2. Turistička organizacija

Organizacija turizma Imotske krajine prvenstveno je u rukama TZ grada Imotskoga i jedinicama lokalne samouprave. Trenutno samo Imotski ima TZ koja je utemeljena za područje Grada i njoj članarinu plaćaju samo smještajni objekti u Imotskom. Ona nema

mogućnost financiranja bilo kakvih programa ili manifestacija izvan administrativnih granica Imotskog, a to otežava razvoj nekih od zajedničkih projekata. Administrativno upravne jedinice općine članarine plaćaju TZ županije.
Direktor ureda TZ grada Imotskog razvio je inicijativu o formiranju TZ područja za cijelu Imotsku krajinu, budući da je krajine podijeljena na više općina, i to bi omogućilo lakše ostvarenje zajedničkih ciljeva. Na taj bi način TZ imala veće izvorne prihode, dio prihoda bi imale i jedinice lokalne samouprave, sredstva koja bi nastala na određenom području uložila bi se upravo u razvoj istog, lakše bi se ostvarili zajedničke projekte pješačkih i biciklističkih staza, događanja i dr.[58]

Pojedine lokalne jedinice samouprave uvidjeli su važnost strateškog planiranja ruralnog turizma, te na tim osnovama namjeravaju temeljiti daljnji razvoj. Plan razvoja ruralnog turizma izgradili su grad Imotski i gotovo sve općine Imotske krajine.

4.3.3. Turističke agencije

Na području Imotske krajine djeluju dvije turističke agencije, a to su putnička agencija Perla Tours i turistička agencija pod nazivom Gaz Travel. Perla Tours je putnička agencija koja djeluje od 2002. godine, a organizira sve vrste putovanja u zemlji i inozemstvu. Također, agencija djeluje kao posrednik prodajući programe drugih organizatora putovanja. Na svojim službenim stranicama nude mnoštvo informacija o važnim atrakcijama Imotske krajine i o samoj krajini, kalendar događaja tijekom cijele godine, kao i ponudu smještaja i gastronomije, međutim agenciji nedostaje suradnja sa TZ Imotski kao i općinama Imotske krajine.

GAZ Travel je turistička agencija sa sjedištem u Imotskom, a osnovana je 2016. godine. Specijalizirana je za organizaciju jednodnevnih izleta u Imotski gdje će se gostima uz stručno vodstvo prezentirati kulturno – povijena baština i prirodne ljepote Imotske krajine. Također, nudi usluge izleta, gastronomske usluge, brojne sportske aktivnosti, usluge najma automobila te posreduju u iznajmljivanju privatnog smještaja[59]. Turistička agencija svakako ima odličnu ponudu za turiste koji žele istražiti Imotsku krajinu. U ponudi agencije mogu se naći detaljno isplanirani jednodnevni izleti za goste koji to žele, a s druge strane nude gostima mogućnost samostalnog planiranja i istraživanja područja krajine.

[58]Službena stranica TZ Imotski: Inicijativa za TZ područja, dostupno na: http://www.tz-imotski.hr/index.php/96-novosti/246-inicijativa-za-tz-podrucja)
[59] GAZ putnička agencija, dostupno na: http://gaz-travel.hr/kontakt/?lang=hr

4.3.4. Turističke informacije i promidžbeni materijali

Važna komponenta za uspjeh nekog proizvoda svakako je doba informiranost javnosti o istome i dobra promidžba. Isto vrijedi za turizam, bilo da se radi o promociji same destinacije ili o proizvodima koje ona nudi. Život u digitalnom svijetu postavlja zahtjeve da se informacije i promocija odvijaju upravo preko digitalnih medija. Na taj način veliki broj informacija dolazi brzo do šire javnosti.

TZ grada Imotskog predstavlja jedan je od izvora informacija putem online web stranice na kojoj daje brojne informacije o ponudi cijele Imotske krajine kao i njenoj prirodnoj i kulturnoj baštini. Također, tu se nalaze najvažnije novosti i objave iz sfere turizma Imotske krajine. Promociju vrši i TZ Splitsko – dalmatinske županije koja na svojim stranicama uvrštava prirodnu baštinu krajine u znamenitosti koje se moraju posjetiti.

Gosti koji putuju u destinaciju žele se dobro informirati prije nego krenu na putovanje. Oni pretražuju putem Google - a ali i putem svojih profila na društvenim mrežama. Kako bi se priključila pozitivnim trendovima internet marketinga i kako bi približila Imotski što većem broju ljudi, TZ krenula je sa kampanjom na društvenim mrežama. Platforma je poznata pod nazivom „Discover Imotski“ ili Otkrij Imotski, a prisutna je na Facebooku, Instagramu i Twitteru[60]. Također, TZ Imotski izradila je i mobilnu aplikaciju pod nazivom „Visit Imotski“ ili Posjeti Imotski, a ista je dostupna na 6 jezika. Ona pruža informacije o destinaciji, smještajnim objektima i gastro ponudi, aktivnostima u destinaciji.

TZ Imotski se uključila u projekt „Gledaj Hrvatsku “ koji uključuje sustav web kamere i informacija o mjestu na kojem se nalazi kamera, a svrha projekta je promidžba regije, grada i samog mjesta.

4.3.5. Turistička educiranog lokalnog stanovništva

Stanovnici Imotske krajine poznati su po svojoj gostoljubljivosti i brizi ga goste. Međutim, za uspjeh razvoja turizma potrebno je i više od toga. To se prvenstveno odnosi na same motive bavljenja ovom vrstom turizma i educiranost lokalnog stanovništva o istome. Iz razgovora sa lokalnim stanovništvom doznalo se kako su glavni motivi za bavljenjem ruralnim turizmom iskorištavanje neiskorištene stare imovine, prodaja domaćih proizvoda koja nije imala

[60]Službena stranica TZ Imotski, dostupno na: http://www.tz-imotski.hr/index.php/96-novosti/223-kampanja-na-drustvenim-mrezama

mogućnost prodaje na širem tržištu i mogućnost ostvarenja dodatne zarade. Međutim, neki od njih su pokrenuli posao samo jer su vidjeli uspjeh svojih susjeda i drugih ugostitelja na području krajine. Stanovništvu nedostaje educiranosti za bavljenje ovom vrstom turizma jer uspjeh dosadašnjeg poslovanja mogu prepisati agencijama putem kojih vrše prodaju svojih kapaciteta. Stanovništvo ne razumije dovoljno globalne trendove tržišta, ne poznaju zakonitosti u turističkom poslovanju, a nemaju ni dovoljno znanja o mogućnosti korištenja EU fondova koji bi im mogla omogućiti uspješnije odvijanje posla.

Jedinice lokalne samouprave posvećuju sve veću pažnju edukaciji stanovništva, a TZ Imotski organizirala je i skupove na temu ruralnog turizma krajine. Ovakvi skupovi svakako pridonose edukaciji stanovništva i proširenju njihovih vidika o potencijalu Imotske krajine u svezi ruralne turističke ponude ali i ograničenja koja joj stoje na putu.

4.4. Neizravni turistički resursi

Kada govorimo o neizravnm turističkim resursima to se odnosi na one koji su nastali djelovanjem lokalnog stanovništva u okviru zadovoljavanja svojih životnih i radnih potreba, a ti i resursi uvjetuju uspješniji turistički razvoj. Najznačajniji neizravni turistički resursi su svakako očuvani okoliš Imotske krajine i njena dobra prometna povezanost.

Još jedan od važnih čimbenika koji privlačnosti turista ruralnih područja je upravo očuvani okoliš. Očuvani okoliš i priroda svakako predstavlja snagu Imotske krajine kao turističke destinacije, a očuvanost okoliša najviše se može zahvaliti nepostojanosti industrije u području. Također, očuvanje prirodne baštine najvažniji je preduvjet razvoja, stoga je potrebno zaštiti sva područja koja su potencijalno ugrožena. Ukoliko se ne zaštite prirodna bogatstva nemoguće je razmišljati o razvoju područja i njegovoj valorizaciji[61].

Imotska krajina uspjeh razvoja turizma svakako treba prepisati i dobroj prometnoj povezanosti. Njegova prometna povezanost čini ga idealnom bazom za odmor. Sat vremena vožnje automobilom udaljen je od Međugorja i Mostara, u susjednom Bosni i Hercegovini, sat vremena od drevnog Splita, a zahvaljujući tunelu Sv. Ilija, samo pola sata udaljen je od Makarske i ostalih mjesta makarske rivijere[62]. Poseban poticaj turističkom razvoju Imotske

[61] TZ Imotski (2010): Vilinska Imota, dostupno na: http://www.visitimotski.com/images/download/tourist-guide.pdf
[62] Službena stranica TZ Imotski, dostupno na: http://www.tz-imotski.hr/index.php/imotski

krajine pruža izgradnja autoceste od Zagreba do Šestanovca (koji je 35 km udaljen od Imotskog) koja je dodatno povezala Imotski kraj sa ostatkom Hrvatske te s Europom[63].

4.5. Sadašnje stanje i potencijal razvoja ruralnog turizma Imotske krajine

Područje Imotske krajine raspolaže mnoštvom vrijednih resursa koji su djelomično iskorišteni, međutim postoji potencijal daljnjeg napretka. Važan čimbenik koji vodi uspjehu je svakako geografski položaj i dobra prometna povezanost koja omogućava blizinu turističkih destinacija sa dužim vijekom razvoja turizma, kao što su Split i Makarska.

Lokalno stanovništvo prepoznalo je mogućnost uspjeha razvoja ruralnog turizma, i svake godine sve veći broj ljudi odlučuje se na pothvat uključivanja u svijet turističkog poslovanja. Područje krajine raspolaže mnoštvom prirodnih i kulturno – povijesnih znamenitosti i oni čine turističku podlogu mjesta. Također, raspolaže bogatom gastronomskom ponudom, brojnim manifestacijama tijekom cijele godine, očuvanim okolišem i prirodom. Pojavljuje se i veliki broj seoskih obiteljskim domaćinstava, kuća za odmor i turističkih apartmana smješteni na očuvanom okolišu i u prirodnom okruženju. U posljednje vrijeme pojavljuju se i specijalizirani turistički proizvodi koji nude ture po imotskim jezerima i vrletima, vožnju kajakom, biciklima i buggyem za one turiste željne avanture i aktivnog provođenja odmora. Turisti imaju i mogućnost izbora između terapijskog ili rekreacijskog jahanja. Nudi im se doživljaj života u prirodi i dodir sa životinjskim svijetom. Turisti imaju mogućnost pohađanja tečaja hrvatskog jezika, ali i učenja o načinu života, tradiciji i kulturi samog mjesta. Iz razgovora sa lokalnim stanovništvom doznalo se da su zadovoljni postojećim stanjem, ali i sami uočavaju prilike za daljnji napredak.

Daljnji napredak svakako je ostvariv stvaranjem zajedničke turističke zajednice koja bi okupljala sve jedinice lokalne samouprave na području Imotske krajine, vršila njihovu promociju i poticala zajedničku suradnju koja sada nedostaje. Također, potrebno je i dodatno educirati stanovništvo, jer se iz razgovora sa njima doznalo da nisu obrazovani za područje turizma ili gospodarstva, već se ruralnim turizmom bavi stanovništvo koje je većinom završilo srednjoškolsko obrazovanje, a vođeni su željom za očuvanjem djedovine, stvaranjem dodatnih prihoda i dodatnim zapošljavanjem. Rješenje problema edukacije je osnivanje srednje

[63] Micro projekt d.o.o.: Program ukupnog razvoja – Strategija razvoja za Grad Imotski te općine Runovići, Podbablje, Zmijavci i Lokvičići, str. 40, dostupno na: http://www.rusnovae.com/runovici.hr/tmp/PUR_Grad%20Imotski%20te%20Opcine%20Runovici_Podbablje_Zmijavci_Lokvicici-Analiza%20situacije_2008_03_17.pdf

turističke škole koja bi stanovništvo obrazovala za područje turističkog poslovanja. Nadalje, edukacija je moguća organiziranjem programa i izrađivanjem priručnika koji bi stanovništvo upoznali sa trendovima koji su prisutni u turističkoj potražnji i mogućnima dodatnog financiranja pomoću EU fondova. Čimbenik koji ograničava daljnji razvoj svakako je nedostatak financijske potpore od strane lokalne zajednice i same države, iako posljednjih godina lokalne zajednice nastoje što više sredstava uložiti u neizravne turističke resurse kao što su popravci cesta, odlaganje otpada i uređenje okoliša.

Još jedan od čimbenika koji ograničavaju razvoj turizma je nedostatak promocije. Svi objekti koji nude usluge ruralnog turizma uglavnom su bazirani na promociju putem interneta i društvenih mreža. Promociju je potrebno proširiti na strana tržišta i pronaći učinkovite načine zajedničke promocije, zbog veće učinkovitosti iste. Potrebna je bolja suradnja sa turističkim agencijama iz drugih većih gradova i poboljšanje trenutne suradnje sa turističkim agencijama u Imotskom. Također, postoji mnoštvo prirodnih i kulturnih bogatstava koji nisu dovoljno prezentirani, pa čak ni lokalno stanovništvo ne zna za njih.

Važan segment tržišta su svakako obitelji sa djecom i oni koji žele aktivno provesti svoj odmor. Turisti koji dolaze u taj kraj prosječno ostaju 2 - 3 noći i onda odlaze u druge krajeve, pa je potrebno poboljšati kvalitetu ponude i sadržaja kako bi ih privoljeli da što duže ostanu. Uz gostoprimstvo i ljubaznost, domaćini trebaju turistima pružiti mogućnost sudjelovanja u obavljanju tradicionalnih poslova u polju, vinogradima i učiti ih o dugogodišnjoj tradiciji Imoćana. Nadalje, Imotska krajina ima puno prostora za izgradnju biciklističkih, pješačkih i tematskih staza. Području krajine nedostaju sadržaji za djecu, pa je potrebno urediti okoliš sa raznim sadržajima upravo za njih. Mogu se izgraditi parkovi sa dječjim sadržajima i mini golf tereni. Također, jedan od nedostataka je nepostojanost objekata za najam sportske opreme kao što su bicikli i role.

Daljnji napredak ostvariv je revitalizacijom kulturne baštine i starih zanata. Potrebno je oživjeti tradiciju i uprizoriti turistima zanate koji su odavno već zaboravljeni i od strane lokalnog stanovništva. Mogu se održati i kreativne radionice u kojima će se posjetitelje educirati o načinu izrade raznih predmeta i pružiti im mogućnost da se sami okušaju u izradi istih.

5. ZAKLJUČAK

Imotska krajina je zemljopisno područje u Dalmatinskoj zagori koje je poznato po svojoj tradiciji i kulturi. Posljednjih nekoliko godina profilirao se kao nova turistička destinacija. U početku je imao vrlo ograničenu turističku ponudu, a danas je zamjetan njegov turistički ulet.

Prije nekoliko godina bilo je nezamisliva pomisao da će u sva područja Imotske krajine pristizati turisti iz cijelog, a danas je turizam gotovo postao najvažnija gospodarska grana. 2016. godine zabilježen je godišnji rast od 150% u odnosu na prethodnu 2015. godinu. Turistički uzlet bazira se na ruralnom turizmu, a njemu pogoduju prirodne i kulturne ljepote, mir, čist okoliš, zdrava hrana, raznolikost smještajnih kapaciteta, dobra prometna povezanost, mediteranska klima, aktivnosti u prirodi i gostoljubljivost domaćina.

Ipak, postoji nekolicina problema koji sputavaju još veći razvoj ruralnog turizma. To su prije svega: nedovoljna educiranost lokalnog stanovništva, nedostatak financijskih sredstava, nedostatak promocije, nedostatak suradnje poslovnih subjekata međusobno i nedostatak suradnje sa turističkim agencijama. Jedan veliki nedostatak svakako je nepostojanje jedinstvene turističke zajednice za sve jedinice lokalne samouprave.

Napredak razvoja svakako je moguć ako se usmjeri na probleme trenutnog razvoja. Edukacija lokalnog stanovništva može se poboljšati trenutno osnivanjem udruge iznajmljivača privatnog smještaja, organiziranjem programa i izrađivanjem priručnika koji bi stanovništvo upoznali sa trendovima koji su prisutni u turističkoj potražnji i mogućnima dodatnog financiranja pomoću EU fondova. U budućnosti se napredak može ostvariti osnivanjem srednje turističke škole koja bi stanovništvo obrazovala za područje turističkog poslovanja. Potrebno je unaprijediti marketing i prodaju ponuđača usluga suradnjom sa turističkim agencijama u Imotskoj krajini i drugim većim gradovima. Promocija se treba usmjeriti i na strana tržišta. Još jedan veliki korak koji će zasigurno unaprijediti ruralni turizam krajine je osnivanje jedinstvene turističke zajednice, koja bi sa djelovanjem trebala krenuti početkom 2018. godine. Vid daljnjeg napretka može se ostvariti revitalizacijom baštine i starih zanata, kao i povećanjem bogatstva sadržaja i aktivnosti koji se pružaju turistima.

Pozitivni učinci razvoja ruralnog turizma Imotske krajine očituju se ekonomskim razvojem područja, podizanjem životnog standarda, smanjivanjem nezaposlenosti, smanjenjem odljeva lokalnog stanovništva i očuvanjem prirodnih resursa. Iako je ruralni turizam ključ razvoja krajine, ona ima mogućnost razvoja i njegovih selektivnih oblika kao što su seoski turizam, ekoturizam i kulturni turizam.

LITERATURA

Knjige/Časopisi

1. Baćac R. (2011): Priručnik za bavljenje seoskim turizmom – Korak po korak od ideje do uspješnog poslovanja
2. Bartoluci M., Hendija Z., Petračić M. (2015): Mogućnosti održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj, Zagreb
3. Dragun V., Ujević B. (2014): Legende Imotskog krša, Zagreb/Split
4. Institut za turizam (2015): Akcijski plan razvoja turizma ruralnih područja RH, Zagreb
5. Kolovrat L., Delić Peršen M. (2008): Imotske modre vode, Imotski
6. Kušen E. (2001 - 2002): Turizam i prostor, Klasifikacija turističkih atrakcija, Institut za turizam, Zagreb
7. Meler M. (2010): Strateško marketinško planiranje kao pretpostavka razvitka ruralnog turizma Republike Hrvatske, Ekonomski fakultet Osijek
8. Petrić L. (2013/2014): Uvod u turizam, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split
9. TZ Imotski (2004): Turistički vodič, Šetnjom kroz Imotski, Imotski
10. Udruga regionalnog razvoja Dalmacije (2010): Identifikacija kulturnih i prirodnih resursa Imotske krajine
11. Ujević A. (1991): Imotska krajina, Matica hrvatska, Imotski
12. Vuković M. (2004): Imotska kolajna, Imotski

Internet izvori

1. Državni zavod za statistiku, dostupno na: http://www.dzs.hr/
2. Eko selo Grabovci, dostupno na: http://eko-selo.com/galerija-2/
3. GAZ putnička agencija, dostupno na: http://gaz-travel.hr/kontakt/?lang=hr
4. Hacienda Luića dvori u Zmijavcima, dostupno na: http://www.novasol.hr/p/CDE510 https://www.google.hr/search?q=prolo%C5%A1ko+jezero&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjtz4KB9PvTAhUJPRoKHXPDCdAQ_AUICigB&biw=1366&bih=662#imgrc=f6MzLS-mEnFwWM:
5. Imotska krajina, dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Imotska_krajina
6. Imotski svitnjak, dostupno na: http://www.imotski-svitnjak.com/index.php/imotske-modre-vode
7. Imotsko polje, dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Imotsko_polje

8. Imotsko polje, dostupno na: https://www.google.hr/search?q=imotsko+polje+karta&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjqq_Tsz_rTAhWSDRoKHSJoDhkQ_AUIBigB&biw=1366&bih=662#tbm=isch&q=imotsko+polje+&imgdii=7sO4_udG03BjCM:&imgrc=QBzl3yQeMeqxNM
9. Kuća za odmor Didova struga, dostupno na: http://www.ruralna.hr/?page=client&id=512
10. Legenda o Crvenom jezeru, dostupno na: http://selo.hr/legenda-o-crvenom-jezeru/#!prettyPhoto/0/
11. Micro projekt d.o.o.: Program ukupnog razvoja – Strategija razvoja za Grad Imotski te općine Runovići, Podbablje, Zmijavci i Lokvičići, dostupno na: http://www.rusnovae.com/runovici.hr/tmp/PUR_Grad%20Imotski%20te%20Opcine%20Runovici_Podbablje_Zmijavci_Lokvicici-Analiza%20situacije_2008_03_17.pdf
12. Portal IMOart - udruga za promicanje vrijednosti hrvatske baštine, dostupno na: http://imoart.hr/portal/
13. Program prostornog uređenja općine Runovići (2007), dostupno na: http://www.rusnovae.com/runovici.hr/tmp/PPUO%20Runovici.pdf
14. Prološko blato i brežuljak Manastir, dostupno na:
15. Putnička agencija Perla Tours, dostupno na: http://www.perla-svjetska-putovanja.hr/
16. Razvojna agencija Karlovačke županije Karla d. o. o. (2015), dostupno na: https://www.scribd.com/document/345546136/Dan-EU-Slunj-Ruralni-Turizam-9-5-2014
17. Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije, dostupno na: http://www.dalmatia.hr/hr/kultura-i-zanimljivosti/imotski-skalini
18. Turistički portal novosti, dostupno na: http://hrturizam.hr/pokrenuta-inicijativa-za-pokretanje-tz-podrucja-za-cijelu-imotsku-krajinu/
19. Turizam u Hrvatskoj, dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Turizam_u_Hrvatskoj
20. TZ Imotski (2010): Vilinska Imota, dostupno na: http://www.visitimotski.com/images/download/tourist-guide.pdf
21. TZ Imotski, dostupno na: http://www.tz-imotski.hr/

POPIS SLIKA

Slika 1. Prikaz međuodnosa ruralnog turizma, seoskog turizma i turizma na turističkom seoskom gospodarstvu (TSOG) 12
Slika 2. Administrativna podjela Imotske krajine na jedinice lokalne samouprave 15
Slika 3. Imotsko polje 21
Slika 4. Strelice sa oznakama atrakcija 23
Slika 5. Modro jezero 24
Slika 6. Crveno jezero 25
Slika 7. Prološko blato i jezero Galipovac 26
Slika 8. Dva oka 27
Slika 9. Rijeka Vrljika 28
Slika 10. Tvrđava Topana 30
Slika 11. Tinovi skalini 30
Slika 12. Stadion Gospin dolac 31
Slika 13. Stećci 31
Slika 14. Starokršćanska bazilika u Zmijavcima 32
Slika 15. Uprizorenje Isusove muke 33
Slika 16. Žive jaslice u Prološču 34
Slika 17. Imotska torta 36
Slika 18. Hacienda Luića dvori u Zmijavcima 38
Slika 19. Kuća za odmor Didova struga 39
Slika 20. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Grabovac 39

POPIS TABLICA

Tabela 1. Popis stanovništva Imotske krajine 1981. - 2011. godine 16
Tabela 2. Prosječna starost stanovništva Imotske krajine (2011. godina) 16
Tabela 3. Struktura turističkih resursa 8
Tabela 4. Osnovne vrste atrakcija 10
Tabela 5. Broj ostvarenih noćenja na području Imotske krajine (2012. - 2016.) 37

SAŽETAK

Osnovna svrha ovog završnog rada je prikazati stanje i mogućnosti razvoja ruralnog turizma na području Imotske krajine. To uključuje analizu turističke ponude i njen utjecaj na lokalnoj razini, kao i utvrđivanje problema i prepreka koji stoje na putu daljnjem razvoju turizma destinacije. Sukladno tome, u radu je posebna pozornost posvećena analizi turističkih resursa na kojima se temelji turizam područja. Ono što pogoduje razvoju ruralnog turizma je očuvanost okoliša, dobra prometna povezanost, prirodne i kulturne atrakcije, bogatstvo smještajnih kapaciteta i gastronomije. Ograničavajući čimbenici su nedostatak educiranosti lokalnog stanovništva, slaba promocija, nedostatak financijskih sredstava, nedostatak suradnje između subjekata turizma. Ispravljanjem nedostataka, područje krajine ima velike mogućnosti razvoja brojnih selektivnih oblika turizma, a prije svega selektivnih oblika kao što su seoski turizam, ekoturizam i kulturni turizam. Pozitivni učinci razvoja ruralnog turizma Imotske krajine očituju se ekonomskim razvojem područja, podizanjem životnog standarda, smanjivanjem nezaposlenosti, smanjenjem odljeva lokalnog stanovništva i očuvanjem prirodnih resursa.

Ključne riječi: *ruralni turizam, Imotska krajina, turistički resurs, razvoj, prepreke*

SUMMARY

The main purpose of this final work is to present the situation and possibilities of development of rural tourism in the Imotski region of Croatia. This includes the analysis of the tourist offer and its influence at the local level, as well as the identification of the problems and obstacles that exist in a development of the destination tourism. What contributes to the development of rural tourism is the preservation of the environment, good traffic connectivity, natural and cultural attractions, the wealth of accommodation and gastronomy. Limiting factors are the lack of educated local population, poor promotion, lack of financial resources, lack of co-operation between tourism entities. By correcting the disadvantages, the region has great potential for the development of numerous selective forms of tourism, and above all selective forms such as ecotourism and cultural tourism. Positive effects of rural tourism development in the Imotski region are reflected in the economic development of the area, by raising living standards, by reducing unemployment, by reducing the outflow of local population and by preserving natural resources.

Keywords: *rural tourism, region of Imotski,tourism resources, development, obstacles*